

2013

Monitor

Burgerparticipatie

Een inventarisatie van
gemeentelijk beleid
en activiteiten
op het gebied
van burgerparticipatie

David Bos

Den Haag, februari 2014

Monitor Burgerparticipatie 2013

*Een inventarisatie van gemeentelijk beleid en
activiteiten op het gebied van burgerparticipatie*

David Bos

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Den Haag, februari 2014

Colofon

Auteur: David Bos

Begeleider: Anna Domingo

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat

Hofweg 1-H

2511 AA Den Haag

070 757 02 00

info@prodemos.nl

www.prodemos.nl

Begeleidingscommissie: Jaap Drooglever (senior beleidsmedewerker Burgerschap Ministerie van BZK)
Pascale Georgopoulou (raadsgriffier gemeente Amstelveen)
Ivo Hartman (oud-medewerker ProDemos)
Hans Vollaard (universitair docent Universiteit Leiden)

Inhoudsopgave

Inleiding		4
Methodologie		5
Thema 1	Formele regelingen en het gebruik door burgers	10
Thema 2	Methoden van burgerparticipatie	15
Thema 3	Capaciteit van de gemeente	19
Thema 4	Rolverdeling bij de organisatie van burgerparticipatie	22
Thema 5	Doel van burgerparticipatie en mate van invloed	25
Thema 6	Wat gaat goed, wat moet beter?	28
Thema 7	Gemeenteraadsverkiezingen 2014	30
Conclusie		33
Bibliografie		36
Bijlagen		37
Bijlage 1	Vragenlijst Monitor Burgerparticipatie 2013	
Bijlage 2	Lijst van geënquêteerde gemeenten	
Bijlage 3	Spreiding Nederlandse gemeenten naar provincie	
Bijlage 4	Spreiding Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal	
Bijlage 5	Spreiding Nederlandse gemeenten naar stedelijkheid	

Inleiding

ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat geeft uitleg over democratie en rechtsstaat en daagt mensen uit om hierin een actieve rol te spelen. ProDemos werkt daarbij onder andere samen met gemeenten. ProDemos ondersteunt bijvoorbeeld lokale initiatieven om burgers en openbaar bestuur met elkaar te verbinden, specifiek op het terrein van burgerparticipatie, en organiseert participatieprojecten en cursussen voor aspirant-raadsleden, burgers en jongeren. Sinds 2009 voert ProDemos elke twee jaar de Monitor Burgerparticipatie uit, in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De aanleiding om met deze Monitor te beginnen was dat beide organisaties een gebrek aan informatie opmerkten over de inspanningen en het beleid van gemeenten op het gebied van burgerparticipatie. De Monitor wordt opgesteld op basis van een enquête onder Nederlandse gemeenten over de stand van zaken aangaande burgerparticipatie.

De Monitor Burgerparticipatie is inmiddels verschenen in 2009 en 2011. In november/december 2013 is opnieuw een vragenlijst uitgezet onder gemeenten. De uitkomsten en bevindingen van het onderzoek zijn in dit rapport gebundeld. De focus van het onderzoek en het doel zijn hetzelfde gebleven. De gemeente vormt het hoofdonderwerp van onderzoek. Het gaat hoofdzakelijk om het gemeentelijk beleid en de inspanningen van de gemeente aangaande burgerparticipatie. De ervaringen van burgers worden buiten beschouwing gelaten. Het centrale doel van de Monitor Burgerparticipatie is het in kaart brengen van burgerparticipatie anno 2013. Het tweede doel is de huidige stand van zaken te vergelijken met de bevindingen van 2009 en 2011 om zo mogelijk trends te ontwaren.

Het voorliggende rapport is opgebouwd uit zeven centrale thema's die zijn herleid uit de resultaten van de enquête. In elk hoofdstuk wordt een thema behandeld. Het eerste hoofdstuk gaat in op de vraag of gemeenten burgerparticipatie hebben vastgelegd in beleidsdocumenten en in hoeverre burgers daar gebruik van maken. Daaropvolgend wordt nagegaan welke burgerparticipatiemethoden vooral gebruikt worden. In de hoofdstukken 3 en 4 is de capaciteit van de gemeente en de rolverdeling bij de organisatie van burgerparticipatie onderwerp van onderzoek. Vervolgens wordt in de hoofdstukken 5 en 6 dieper ingegaan op de motieven om burgerparticipatie te organiseren en wat de succes- en faalfactoren zijn die gemeenten ervaren. Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014 is in de enquête van dit jaar extra aandacht besteed aan de manier waarop gemeenten zich inspannen om de politieke participatie van burgers te verhogen. Hoofdstuk 7 behandelt de vraag of het gemeentebestuur verantwoordelijkheid ervaart met betrekking tot het verhogen van de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen en de werving van raadsleden.

Methodologie

Definitie

Er is veel gepubliceerd over burgerparticipatie, waarbij diverse definities in omloop zijn gekomen. Sherry R. Arnstein (1969, 216), de grondlegger van de zogeheten participatieladder, heeft een belangrijke bijdrage geleverd met zijn definitie van burgerparticipatie als *'de herverdeling van macht die de machteloze burger, die momenteel uitgesloten is van de politieke en economische processen, in staat stelt daar in de toekomst wel aan deel te nemen.'* In zijn handboek over publieke participatie definieert James L. Creighton (2005, 7) burgerparticipatie als *'een proces waarin zorgen, behoeften en waarden van burgers geïncorporeerd worden in de besluitvorming'*. Hij heeft zich verder verdiept in de definities die voorkomen in de literatuur over burgerparticipatie.

Creighton (2005, 7) concludeert dat tenminste de volgende elementen aanwezig zijn in elke definitie van burgerparticipatie:

1. Burgerparticipatie heeft betrekking op bestuurlijke besluiten
2. Burgerparticipatie houdt in dat er interactie plaatsvindt tussen de organisatie die het besluit neemt en burgers die willen participeren. Het informeren van burgers valt niet onder de definitie van burgerparticipatie.
3. Er is sprake van een georganiseerd proces om burgers te betrekken. Het gebeurt niet incidenteel of toevallig.
4. De participanten hebben een bepaalde mate van invloed op het te nemen besluit.

Gezien de diverse definities die in omloop zijn, moet verhelderd worden welke definitie van burgerparticipatie wordt gehanteerd in dit rapport. We hebben gekozen voor de definitie die burgerparticipatie omschrijft als:

'een manier van beleidsvoering waarbij burgers, individueel of georganiseerd, direct of indirect de kans krijgen invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid' (Peeters 2012, 5).

Het onderzoek is in beginsel gericht op gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie. Met activiteiten wordt *'het geheel aan methoden om burgers bij gemeentelijk beleid te betrekken'* bedoeld (Nationale Ombudsman 2009, 5). Hoewel de nadruk ligt op hetgeen de gemeente faciliteert, wordt ook onderzocht in hoeverre burgers daadwerkelijk gebruikmaken van de geboden mogelijkheden tot participatie. Andere vormen van participatie van burgers, zoals stemmen, rechtszaken, stakingen en wettelijke en buitenwettelijke protesten, vallen buiten de definitie.

Er is met betrekking tot twee thema's afgeweken van de centrale definitie. Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 is gevraagd of en hoe het gemeentebestuur de electorale politieke participatie van burgers wil bevorderen. Het tweede thema betreft de informele burgerinitiatieven, die in het rapport worden gedefinieerd als de *'activiteiten van bewoners om vorm*

te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de bewoners zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft/kan hebben'. In het kader van de actualiteit van de zogeheten participatiesamenleving en termen als overheidsparticipatie en doe-democratie, is het informele burgerinitiatief een ontwikkeling die niet genegeerd kan worden. Het past binnen de derde generatie burgerparticipatie (Kilic 2008, 2). De burger neemt hierbij het initiatief en de gemeente faciliteert waar nodig. Om tegemoet te komen aan de focus van het onderzoek wordt hierbij met name de rol van de lokale overheid als facilitator belicht, waarbij de rol van de burger als initiator grotendeels buiten beschouwing wordt gelaten.

Methode van onderzoek

De Monitor Burgerparticipatie (MB) beoogt de ontwikkeling van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie te volgen. In 2009 en 2011 werd reeds kwantitatief onderzoek gedaan door ProDemos. Er is wederom besloten tot het doen van een kwantitatief onderzoek, zodat een breed beeld kan worden geschetst van de stand van zaken op het terrein van burgerparticipatie en de ontwikkelingen die zich voordoen. Daartoe is een digitale enquête uitgezet onder in eerste instantie alle 403 gemeenten en in tweede instantie onder de 7 Amsterdamse stadsdelen¹. In de twee voorgaande edities van de MB werd de enquête geadresseerd aan de gemeentesecretaris. In de voorbereidingsfase van de MB2013 is besloten om de enquête te adresseren aan de griffier. De reden hiertoe is gelegen in het feit dat in de onderzoeken van 2009 en 2011 al dan niet willekeurig een beeld werd geschetst van burgerparticipatie waarbij de raad buitenspel staat. Het is denkbaar dat de gemeentesecretaris minder zicht heeft op de rol van de raad bij burgerparticipatie. Het enquêteren van de griffier zou, door het andere gezichtspunt, een beter inzicht kunnen geven in de rol van de raad. De respons onder griffiers was echter onvoldoende. Om die reden is de enquête in tweede instantie naar de gemeentesecretaris verstuurd. Resumerend is de enquête ingevuld door griffiers en daarnaast door communicatieadviseurs, programmamanagers, beleidsmedewerkers of de gemeentesecretaris zelf.

Respons

In 2009 en 2011 werd een responspercentage bereikt van respectievelijk 32,0% en 30,9%. De enquête van 2013 werd door 97 gemeenten ingevuld, wat een responspercentage betekent van 23,7%. De respons van 2013 vertoont daarmee een sterke daling ten opzichte van 2009 en 2011. Een tweetal factoren is mogelijk van invloed geweest op de lage respons. Ten eerste is het een gegeven dat gemeenten per e-mail veel enquêtes toegestuurd krijgen. Ten tweede geldt specifiek voor het onderwerp van burgerparticipatie dat er in de loop der tijd meer onderzoeken en monitors zijn verschenen. Gelijktijdig met de enquêtering voor de monitor waren ten minste twee² andere

² In 2009 en 2011 werden de Amsterdamse stadsdelen en Rotterdamse deelgemeenten direct geadresseerd. Vanwege de transitie naar respectievelijk bestuurscommissies en gebiedscommissies zijn de stadsdelen en deelgemeenten in 2013 niet geadresseerd. Op verzoek van de centrale griffie van Amsterdam is de enquête in tweede instantie alsnog naar de stadsdelen verstuurd.

² Er vonden in november twee onderzoeken plaats onder griffiers. Ten eerste een onderzoek van Petra Habets naar de rol van griffiers in verkiezingstijd:

<http://www.petrahabets.nl/documents/resultatenenquetegriffierengemeenteraadsverkiezingen2014.pdf>. Ten

tweede een onderzoek van de Vereniging van Griffiers naar de werving van raadsleden:

<http://nieuwsuur.nl/onderwerp/593739-gebrek-aan-kandidaten-gemeenteraad.html>

grote enquêtes actief onder de doelgroep. Beide factoren zouden kunnen hebben bijgedragen aan een zekere enquêtemoeheid onder de doelgroep. Bij de uitvoering van volgende monitors moet grondig worden nagedacht over hoe voldoende respons gegarandeerd kan worden.

Representativiteit

Met betrekking tot de representativiteit van de deelnemende gemeenten is een aantal factoren leidend geweest. Er is gekeken naar de spreiding van de deelnemende gemeenten over de provincies en de spreiding naar inwoneraantal en mate van stedelijkheid³. De spreiding van de deelnemende gemeenten op deze terreinen is vergeleken met die van het totaal aantal gemeenten in Nederland. Ten eerste is gekeken naar de spreiding van de deelnemende gemeenten over de provincies. Over het geheel van provincies is in 2013 sprake van een goede spreiding. De oververtegenwoordiging van Groningse gemeenten (+5%) en de ondervertegenwoordiging van gemeenten uit Noord-Brabant (-3%) vormen de voornaamste afwijkingen. In 2011 was Noord-Brabant (-3,0%) eveneens ondervertegenwoordigd.

De tweede representativiteitstest omvat een categorisering naar inwoneraantal. De gemeenten zijn naar inwoneraantal gecategoriseerd in drie groepen:

1. Groot (>50.000)
2. Middelgroot (20.000-49.999)
3. Klein (0-19.999)

Het inwoneraantal geeft informatie over de grootte van de gemeente. De grootte van de gemeente heeft repercussies voor de schaal waarop burgerparticipatie wordt georganiseerd en de capaciteit van de gemeente om burgerparticipatie te organiseren. Het is daarom een interessante variabele om rekening mee te houden.

In elk monitor zijn de grote gemeenten oververtegenwoordigd geweest, variërend van +3,5% in 2013 tot +4,7% in 2011 en +5,0% in 2009. Met betrekking tot de spreiding van kleine en middelgrote gemeenten vertoont 2013 een ander beeld dan de voorgaande monitors. In 2013 zijn kleine gemeenten oververtegenwoordigd (+4,1%) en middelgrote gemeenten ondervertegenwoordigd (-7,7%). In 2009 en 2011 reageerden juist minder kleine gemeenten en meer middelgrote gemeenten. De mate waarin de totale representativiteit van de deelnemende gemeenten afwijkt van de werkelijkheid verschilt echter nauwelijks tussen de drie jaargangen. Desondanks moet bij de beoordeling van de uitkomsten van 2013 wel rekening worden gehouden met de oververtegenwoordiging van kleine gemeenten en ondervertegenwoordiging van middelgrote gemeenten.

Ten derde is de spreiding naar stedelijkheid onder de loep genomen. De spreiding naar stedelijkheid is een categorale indeling van gemeenten die is gebaseerd op de omgevingsadressendichtheid (OAD) van een gemeente. Het CBS heeft de numerieke waarden van de OAD gecategoriseerd in vijf groepen of klassen, die voor het onderzoek zijn teruggebracht naar drie klassen:

1. Stedelijke gemeenten (>1500 adressen per km²)

³ Zie bijlage 3 voor uitgebreide cirkeldiagrammen van spreiding naar provincie, inwoneraantal en stedelijkheid.

2. Matig stedelijke gemeenten (1000-1499 adressen per km²)
3. Landelijke gemeenten (0-999 adressen per km²)

Bij de analyse van een aantal vragen zijn de variabelen stedelijkheid en inwoneraantal gecombineerd. Zo ontstaat enerzijds een groep kleine en landelijke gemeenten en anderzijds een groep grote en stedelijke gemeenten. Op deze wijze worden de absolute uitersten stad (groot/stedelijk) en platteland (klein/landelijk) geconstrueerd. De analyse wijst uit dat op sommige punten de organisatie van burgerparticipatie wezenlijk kan verschillen tussen deze klassen.

In 2013 is de spreiding naar stedelijkheid van de deelnemende gemeenten zeer goed. Er is slechts sprake van een lichte ondervertegenwoordiging van stedelijke gemeenten (-2,0%) en daaruit voortvloeiend een lichte oververtegenwoordiging van de landelijke gemeenten (+3,0%). De cijfers van 2011 en 2009 laten zien dat ook in deze jaren de spreiding naar stedelijkheid onder de deelnemende gemeenten zeer sterk overeenkwam met de werkelijke spreiding in Nederland.

In het algemeen kan gesteld worden dat de deelnemende gemeenten een mooie afspiegeling vormen van alle Nederlandse gemeenten. Deze stellingname wordt ondersteund door de uitkomsten van de vragen of de gemeente een referendumverordening en verordening burgerinitiatief heeft. In beide gevallen betreft het een feitelijke vraag die variatie kent tussen gemeenten. Daarom is het een goede maatstaf om de representativiteit van de enquête te toetsen. De antwoorden op beide vragen zijn gecontroleerd met een documentencheck⁴. Volgens de gegevens van Overheid.nl heeft 27,5% van de Nederlandse gemeenten een referendumverordening. Van de geënquêteerde gemeenten heeft 27,8% aangegeven over een referendumverordening te beschikken. Ten aanzien van de verordening burgerinitiatief geldt eveneens een klein verschil. De officiële gegevens geven aan dat 60,5% van het totaal aantal gemeenten over een dergelijke verordening beschikt, terwijl van de deelnemende gemeenten 57,7% aangeeft een verordening burgerinitiatief te hebben.

Vragenlijst

De enquête bestond in totaal uit 38 vragen. De duur van de enquête werd gesteld op 20 minuten. De gemiddelde duur van de enquête kwam in de praktijk neer op 21 minuten en 10 seconden. In het rapport zijn met uitzondering van vier vragen alleen gesloten vragen gesteld. Evenals in de voorgaande vragenlijsten van 2009 en 2011 kregen de respondenten bij twee open vragen de ruimte om positieve punten en verbeterpunten van het participatiebeleid in de gemeente te noemen. Twee nieuwe open vragen werden in de voorgaande vragenlijsten nog in de vorm van een gesloten vraag gesteld. Er is gevraagd welke methoden voor burgerparticipatie in de afgelopen twee jaar zijn gebruikt. De verandering naar een open vraag heeft er zichtbaar toe geleid dat zich een grotere variatie aan methoden openbaart. De antwoorden op de open vragen zijn geanalyseerd en gecategoriseerd in verschillende thema's.

⁴ Gemeenten, provincies en waterschappen zijn verplicht om hun regelingen via Overheid.nl beschikbaar te stellen. Op Overheid.nl staat een overzicht van de gemeenten, deelgemeenten en provincies met een referendumverordening en/of verordening burgerinitiatief. De antwoorden op de vragen 6 en 7 zijn gecontroleerd met het overzicht van Overheid.nl d.d. 13-12-2013.

De vragenlijst van 2013 is in vergelijking tot de voorgaande jaren op een aantal punten aanzienlijk veranderd. Hoewel het voor het monitorende element van het onderzoek belangrijk is om zoveel mogelijk hetzelfde te houden, is desondanks besloten tot een grondige herziening van de vragenlijst. Er zijn vragen geschrapt, nieuwe vragen toegevoegd, formuleringen veranderd en bij een enkele vraag zijn antwoordcategorieën toegevoegd. Bij de analyse van de resultaten is zorgvuldig omgegaan met de wijzigingen. Hoewel enkele vragen zijn veranderd, is de onderzoeksrichting van de vragenlijst behouden gebleven. De focus ligt op methoden, gemeentelijk beleid en de rolverdeling en deskundigheden bij burgerparticipatie. In de MB2011 werd de invloed van de bezuinigingen op burgerparticipatie als extra thema opgenomen in de vragenlijst. In de vragenlijst van de MB2013 zijn de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 het extra thema. Er zijn vier vragen gesteld over de inspanningen van het gemeentebestuur met betrekking tot het verhogen van de opkomst en de werving van raadsleden.

Opzet van themahoofdstukken

Elk hoofdstuk begint met een korte samenvatting waarin de significantie van het thema en de belangrijkste sub-onderwerpen uiteen worden gezet. Vervolgens wordt per sub-onderwerp een beeld van 2013 geschetst en waar mogelijk de vergelijking getrokken met de MB2011 en MB2009. De resultaten worden ondersteund met visualisaties in de vorm van grafieken en tabellen. Aan het einde van elk hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet.

Thema 1: Formele regelingen en het gebruik door burgers

De formele verankering van burgerparticipatie in een gemeente is een belangrijke maatstaf voor de kwaliteit van burgerparticipatie, maar het is geen voldoende voorwaarde. In dit hoofdstuk wordt beschouwd of gemeenten burgerparticipatie hebben vastgelegd in beleidsdocumenten en in hoeverre burgers daar gebruik van maken. Er is gevraagd of gemeenten beschikken over een nota burgerparticipatie, een verordening burgerinitiatief of een referendumverordening, maar ook of er in het collegeprogramma afspraken zijn gemaakt om burgerparticipatie in de gemeente te bevorderen. Daarnaast wordt bekeken of gemeenten een specifiek budget verbinden aan burgerparticipatie. Ten slotte wordt inzichtelijk gemaakt in hoeverre burgers gebruik maken van de geboden mogelijkheden.

Afspraken in het collegeprogramma

Het algehele beeld van 2013 laat zien dat vrijwel elke Nederlandse gemeente in het collegeprogramma uitspreekt burgerparticipatie te zullen bevorderen. Het percentage gemeente dat aangeeft afspraken te hebben gemaakt bedraagt 87,6%. Er bestaat daarbij geen verschil tussen grote of kleine gemeenten en stedelijke of landelijke gemeenten. De voornaamste beleidsterreinen waarop dergelijke afspraken worden uitgevoerd betreffen respectievelijk leefbaarheid, ruimtelijke ordening en milieu, zorg en welzijn, en jongeren.

In vergelijking tot de monitors van 2009 en 2011 is er ten aanzien van de actieve beleidsterreinen weinig verandering zichtbaar. De hierboven genoemde beleidsterreinen werden ook toen genoemd. Bovendien lijkt het percentage gemeenten met afspraken in het collegeprogramma niet noemenswaardig te stijgen of dalen in de loop der jaren. Een opvallende ontwikkeling is dat de verschillen tussen kleine gemeenten en grote gemeenten op dit punt afnemen. Uit de voorgaande monitors bleek dat er significante verschillen bestonden tussen deze groepen, maar in 2013 is hiervan niet langer sprake.

Afspraken in collegeprogramma om burgerparticipatie te bevorderen (in % van gemeenten)				
	Totaal	Groot	Middelgroot	Klein
2013	87,6	90,5	87,2	86,5
2011	91,1	100	91,2	84,2
2009	83,4	96,6	85,9	73,1

Nota burgerparticipatie

Een nota burgerparticipatie is in de vragenlijst gedefinieerd als *'een formeel document waarin de uitgangspunten en spelregels voor de inzet van het instrument burgerparticipatie worden vastgesteld'*. In een nota burgerparticipatie wordt in het algemeen door de gemeente geëxpliciteerd wat zij onder burgerparticipatie verstaat, waarom burgerparticipatie wordt toegepast, wanneer en bij welk onderwerp, en wie hierbij een rol spelen. Een dergelijke nota verheldert hoe de gemeente zich verhoudt tot het onderwerp burgerparticipatie. Uit de enquête blijkt dat 58,8% van de

gemeenten in 2013 beschikt over een nota burgerparticipatie. Dat is bijna twee derde van de Nederlandse gemeenten. Daarbij heeft de mate van stedelijkheid of de grootte van de gemeente geen significante invloed op het wel of niet hebben van een nota burgerparticipatie.

Indien de uitkomsten van 2013 worden vergeleken met de voorgaande monitors, blijkt dat het percentage gemeenten met een nota burgerparticipatie significant is toegenomen. In 2009 gaf nog 45,5% van de gemeenten aan te beschikken over een nota burgerparticipatie, waarna het percentage in 2011 toenam tot 50,4% en nu is opgelopen tot 58,8%.

Er vertoont zich echter nog een interessante verandering. In 2009 en 2011 werden nog significante verschillen ontdekt tussen grote en kleine gemeenten, en tussen stedelijke en landelijke gemeenten. In 2009 waren die verschillen groter dan in 2011. Van de grote en stedelijke gemeenten gaf in 2009 82,6% aan te beschikken over een nota burgerparticipatie, terwijl slechts 32,6% van de kleine en landelijke gemeenten bevestigend antwoordde. De verschillen zijn in vier jaar tijd aanmerkelijk kleiner geworden. Enerzijds is dat veroorzaakt door een lichte daling in de groep grote en stedelijke gemeenten. Anderzijds geeft nu een hoog percentage van 56,3% van de kleine en landelijke gemeenten aan een nota burgerparticipatie te hebben. Indien de groep landelijke gemeenten en de groep kleine gemeenten onafhankelijk van elkaar worden vergeleken tussen 2009 en 2013, blijken de verschillen eveneens significant te zijn. Er kan geconcludeerd worden dat met betrekking tot de nota burgerparticipatie zich een ontwikkeling voordoet van kleine en landelijke gemeenten die aanhaken bij de grote en stedelijke gemeenten.

Nota burgerparticipatie (in % van gemeenten)			
	Totaal	Groot en stedelijk	Klein en landelijk
2013	58,8	75,0	56,3
2011	50,4	63,2	38,2
2009	45,5	82,6	32,6

Verordening burgerinitiatief

Net als in 2009 en 2011 is ook in 2013 de vraag gesteld of gemeenten een verordening burgerinitiatief hebben. De antwoorden op deze vraag zijn, zoals in de verantwoording van de methodologie is beschreven, gecontroleerd met een documentencheck. Een verordening burgerinitiatief wordt in het onderzoek gedefinieerd als *'een formeel document waarin de voorwaarden en procedures van het formele burgerinitiatief in de gemeente zijn vastgelegd'*. Met een formeel burgerinitiatief kan een ingezetene van de gemeente een onderwerp op de agenda van de raad zetten. Uit de enquête komt naar voren dat 57,7% van de gemeenten een verordening burgerinitiatief heeft, waarmee het percentage vrijwel gelijk blijft ten opzichte van 2011.

In 2013 en 2011 wordt geen significant verschil gemeten tussen grote en kleine gemeenten voor wat betreft het hebben van een verordening burgerinitiatief. In 2009 werd echter nog een verschil van 30,5% opgemaakt. De gegevens laten zien dat vooral in de groep kleine gemeenten een steeds groter percentage beschikt over een verordening burgerinitiatief. Er heeft zich een stijging voorgedaan van 23,7% in de periode 2009-2013, waarbij moet worden opgetekend dat de verandering voornamelijk heeft plaatsgevonden in de periode 2009-2011. De toekomst zal uitwijzen of in het algemeen het

aantal gemeenten met een verordening burgerinitiatief zal stabiliseren en in het bijzonder ten aanzien van de kleine gemeenten.

Verordening burgerinitiatief (in % van gemeenten)				
	Totaal	Groot	Middelgroot	Klein
2013	57,7	61,9	51,3	62,2
2011	56,3	72,4	47,1	60,5
2009	46,9	69,0	43,8	38,5

Referendumverordening

Een bekende methode om burgers te betrekken bij de besluitvorming omtrent beleid is het referendum. In een referendumverordening wordt vastgelegd aan welke voorwaarden en procedures voldaan moet worden bij het houden van een referendum. In 2013 heeft 27,8% van de gemeenten een referendumverordening. Grote en stedelijke gemeenten (50,0%) hebben verder aanmerkelijk vaker een referendumverordening dan de kleine en landelijke gemeenten (15,6%).

De grote verschillen tussen grote en stedelijke gemeenten enerzijds en kleine en landelijk gemeenten anderzijds zijn niet nieuw. Zowel in 2009 als in 2011 werd opgemerkt dat het inwoneraantal significante invloed heeft op het wel of niet hebben van een referendumverordening. In dat perspectief kan niet gesproken worden van eenzelfde ontwikkeling als die zich voordoet met betrekking tot de verordening burgerinitiatief. In de groep kleine en landelijke gemeenten is in vier jaar tijd namelijk geen significante stijging geweest van gemeenten met een referendumverordening.

Referendumverordening (in % van gemeenten)			
	Totaal	Groot en stedelijk	Klein en landelijk
2013	27,8	50,0	15,6
2011	23,7	52,6	29,4
2009	19,3	34,8	9,3

Budget

Om burgerparticipatie goed te organiseren, moet hiervoor onder andere budget beschikbaar worden gesteld. Uit de enquête blijkt dat slechts 20,6% van de gemeenten in de gemeentelijke begroting een apart budget heeft gereserveerd voor burgerparticipatie. Ook het percentage gemeenten met een apart budget voor burgerinitiatieven is zeer klein. Van de 53 gemeenten met een verordening burgerinitiatief geeft 13,1% aan daarvoor een apart budget te hebben vrijgesteld. Er bestaat geen sterk verband tussen het beschikken over een apart budget voor burgerparticipatie en voor burgerinitiatieven. Van de 20 gemeenten die een post voor burgerparticipatie hebben opgenomen in de begroting heeft 20% ook een apart budget voor burgerinitiatieven. Het gegeven dat gemeenten geen apart budget reserveren voor burgerparticipatie of burgerinitiatieven, wil niet zeggen dat er per definitie weinig budget beschikbaar wordt gesteld. Er zijn gemeenten die aangeven dat er geen apart budget bestaat in de begroting, maar dat de kosten voor burgerparticipatie wel in elk programma zijn opgenomen.

Gebruik door burgers

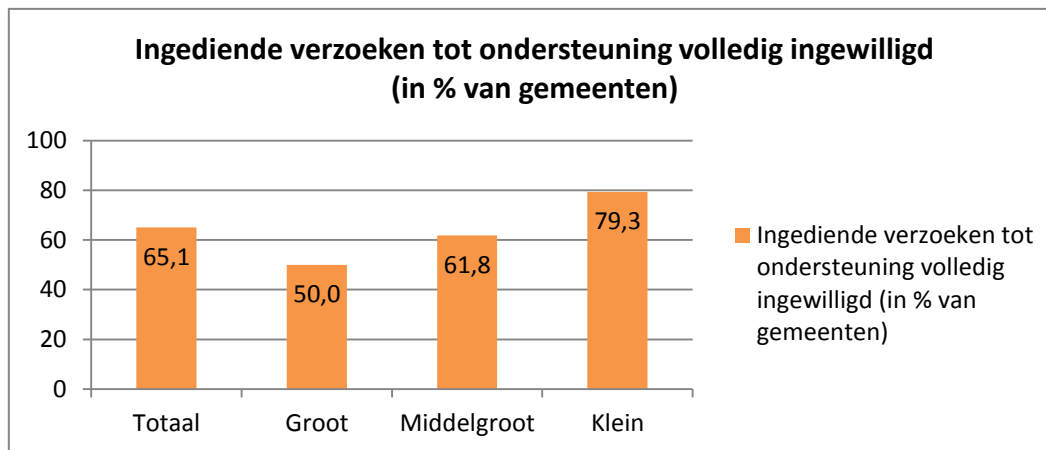
Uit het voorgaande wordt duidelijk dat er in formele zin veel geregeld is. In vrijwel alle gemeenten heeft het college afspraken gemaakt om burgerparticipatie te bevorderen en ongeveer twee derde van de gemeenten beschikt over een nota burgerparticipatie. Bovendien heeft 57,7% van de gemeenten een verordening burgerinitiatief en 27,8% van de gemeenten beschikt over een referendumverordening. Ondanks de inspanningen van gemeenten om de formele kaders te scheppen, blijft het gebruik door burgers van deze formele instrumenten echter steeds meer achterwege.

In slechts 15 van de 53 geënquêteerde gemeenten met een verordening burgerinitiatief is een burgerinitiatief ingediend. Evenals in de voorgaande monitors betreft het met name de beleidsterreinen van ruimtelijke ordening en milieu, verkeer en vervoer, cultuur en sport, en leefbaarheid. De cijfers tonen ontegenzeggelijk aan dat het gebruik van het formele burgerinitiatief hard afneemt. Tussen 2009 en 2011 was de situatie stabiel, maar in de afgelopen twee jaar is het gebruik significant afgenomen met 18,9%. De grootste daling is te zien bij grote en kleine gemeenten. In beide groepen is het gebruik van het formele burgerinitiatief gedaald met respectievelijk 27,5% en 22,4%. In middelgrote gemeenten is de daling slechts 5,8%.

Geen gebruik gemaakt van het formeel burgerinitiatief (in % van gemeenten)				
	Totaal	Groot	Middelgroot	Klein
2013	71,7	69,2	54,5	94,4
2011	52,8	41,7	48,7	72,0
2009	52,9	45,0	46,4	70,0

De dalende trend die in 2011 beschreven werd ten aanzien van het gebruik van het referendum, zet in 2013 door. Van de geënquêteerde gemeenten werd alleen in Arnhem een referendum gehouden. Het referendum over de komst van een kunstcluster haalde echter een opkomst van 17,7%, terwijl 30% vereist was. Het referendum werd daarmee ongeldig verklaard. Op referendumplatform.nl wordt een uitgebreider overzicht bijgehouden van de gehouden referenda in Nederland. Volgens deze gegevens zijn in de afgelopen twee jaar alleen in de gemeenten Onderbanken en Leeuwarderadeel referenda uitgeschreven. Het houden van een referendum komt nauwelijks voor.

De afname van burgerparticipatie via de formele weg roept de vraag op of burgers minder participeren, of dat participatie wellicht via andere wegen verloopt. Er is daarom ook een vraag gesteld over informele burgerinitiatieven. Dat zijn *'activiteiten van bewoners om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de bewoners zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft/kan hebben.'* De cijfers tonen aan dat burgers (en/of hun organisaties) in grote mate informeel met verzoeken om ondersteuning van activiteiten bij de gemeente komen. In 86,6% van de gemeenten is sprake van informele verzoeken om ondersteuning. In slechts 13 van de 97 gemeenten kloppen burgers *niet* via de informele weg aan bij de gemeente. Dit betreft voornamelijk kleine gemeenten en middelgrote gemeenten. Verdere verdieping wijst uit dat 8 van deze 13 gemeenten ook niet beschikt over een verordening burgerinitiatief. In de vijf resterende gemeenten die wel zo'n verordening hebben, wordt daar geen gebruik van gemaakt.

Het aantal ingediende verzoeken verschilt naar gelang de grootte van de gemeente. In grote gemeenten worden aanmerkelijk meer verzoeken ingediend dan in kleine gemeenten. Het is daarbij interessant om de responsiviteit van de gemeente ten aanzien van verzoeken tot ondersteuning te onderzoeken. Van alle geënquêteerde gemeenten geeft 65,1% aan dat alle ingediende verzoeken volledig zijn ingewilligd. Er blijkt – niet geheel tegen de verwachting – echter een significant verschil te bestaan tussen grote, middelgrote en kleine gemeenten. Het volledige inwilligingspercentage ligt in kleine gemeenten bijna 30% hoger dan in grote gemeenten. De ondersteuning die de gemeente biedt, behelst voornamelijk advies en deskundige ondersteuning, financiële ondersteuning (projectsubsidie) en facilitaire ondersteuning in de vorm van bijvoorbeeld zaalruimte of apparatuur.

Conclusies

- Burgerparticipatie is in veel gemeenten in formele zin goed geregeld, maar er wordt steeds minder gebruik gemaakt van formele instrumenten zoals het burgerinitiatief of referendum.
- Kleine gemeenten lijken een inhaalslag te hebben gemaakt wat betreft de formele verankering van burgerparticipatie in beleidsdocumenten.
- Burgers participeren voornamelijk via de informele weg door verzoeken aan de gemeente om ondersteuning van activiteiten.

Thema 2: Methoden van burgerparticipatie

Er is een grote diversiteit aan methoden van burgerparticipatie in gebruik bij gemeenten. De monitor tracht tweejaarlijks in kaart te brengen welke methoden gemeenten met name gebruiken. In de vragenlijst zijn vragen opgenomen naar de methoden die de gemeente inzet waaraan in beginsel alle burgers kunnen meedoen, maar ook naar methoden die voor een geselecteerd deel van de burgers zijn opgezet. Daarnaast wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan specifieke methoden om burgers invloed te geven op de gemeentelijke begroting of bezuinigingen en er wordt gevraagd hoe gemeenten burgerparticipatie organiseren bij de drie decentralisaties van Jeugdzorg, AWBZ en Participatiewet. Tot slot wordt besproken hoe de mogelijkheden tot participatie aan de burger gecommuniceerd worden.

Algemene methoden

In volgorde van gebruik zijn inspraakavonden, (thema)bijeenkomsten, stads-, dorps- of wijkgesprekken, enquêtes (schriftelijk en/of digitaal) en de schouw de meest gebruikte methoden in gemeenten. Er is in dat opzicht weinig veranderd sinds 2009 en 2011 toen bovenstaande methoden eveneens de top-vijf vormden. Een noemenswaardige ontwikkeling is de opkomst van de digitale methoden, variërend van een interactieve website, internetforum, digitaal panel tot sociale media zoals Facebook en Twitter.

Van de geënquêteerde gemeenten geeft zeker 20% aan geen methoden in te zetten die zijn bedoeld voor een geselecteerd deel van de bevolking⁵. In 2011 (19,3%) en 2009 (16,9%) was sprake van soortgelijke percentages. Het is onduidelijk welke redenen hieraan ten grondslag liggen. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat gemeenten er bewust voor kiezen om burgerparticipatie zo breed mogelijk in te zetten om ongelijkheid te voorkomen. Onder gemeenten die wel methoden aanwenden voor een selectie van de bevolking wordt de enquête als methode het meest gebruikt. Het burger- en internetpanel zijn ook populaire methoden. Daarnaast worden overige organisatievormen genoemd waarin een selectie van burgers zitting neemt, zoals klankbordgroepen of dorps- en wijkraden.

Begroting of bezuinigingen

In 2011 bleek dat 27,4% van de gemeenten haar burgers betrok bij het opstellen van de begroting. De manieren waarop burgers konden participeren waren voornamelijk inspraakbijeenkomsten, openbare commissiebijeenkomsten of een idee aanleveren via een interactieve website. In 2013 zijn 40 van de 97 gemeenten niet actief bezig om burgers te betrekken bij de besluitvorming over de begroting of bezuinigingen. Een percentage van 58,8% van de gemeenten geeft wel aan dat op dit gebied activiteiten worden ontplooid. Van deze gemeenten houdt 45,2% bijeenkomsten,

⁵ Een geselecteerd deel van de bevolking houdt in dat een methode niet voor elke burger toegankelijk is. De panelleden van een burgerpanel worden bijvoorbeeld vaak geselecteerd via een steekproef uit de gemeentelijke basisadministratie.

discussieavonden en stadsgesprekken en 20,2% heeft een interactieve website voor burgers. Een voorbeeld van een interactieve website is de zogeheten Begrotingswijzer. Met deze digitale tool worden burgers geïnformeerd over de opbouw van de gemeentelijke begroting maar ze kunnen ook participeren door zelf een bezuinigings- of begrotingsopdracht in te vullen.

Drie decentralisaties

Door de drie decentralisaties van Jeugdzorg, AWBZ en Participatiewet heeft de gemeente nieuwe taken en bevoegdheden gekregen. Belangrijke argumenten voor de decentralisaties waren de nabijheid en directe participatie die het gevolg zouden zijn. Het beleid kan dichterbij de burger worden georganiseerd. Daarmee worden ook de mogelijkheden gecreëerd om directe vormen van cliënten- en burgerparticipatie te organiseren. In het kader van deze ontwikkelingen is de vraag gesteld op welke manier de gemeente nu of in de toekomst burgerparticipatie wil organiseren bij de drie decentralisaties. Uit de antwoorden blijkt dat 20,6% van de gemeenten geen concrete plannen heeft gemaakt (of ze zijn nog in ontwikkeling), 49,5% van de gemeenten gaat burgerparticipatie vooral organiseren via de cliëntenraad Sociale Zaken/Wet Werk en Bijstand, en 63,9% gaat de participatie vooral organiseren via de WMO-adviesraad. Er zijn ook voorbeelden van gemeenten die nieuwe vormen van burgerparticipatie ontwikkelen. In Assen is een uitgebreid interactief traject (programma DOEN) opgestart om op het gebied van zorg en welzijn de strategische kaders neer te zetten en vervolgens interactief te werken aan uitvoering. Andere voorbeelden zijn het houden van keukentafelgesprekken of zorgconferenties met bewoners, welzijnsorganisaties, raad en college.

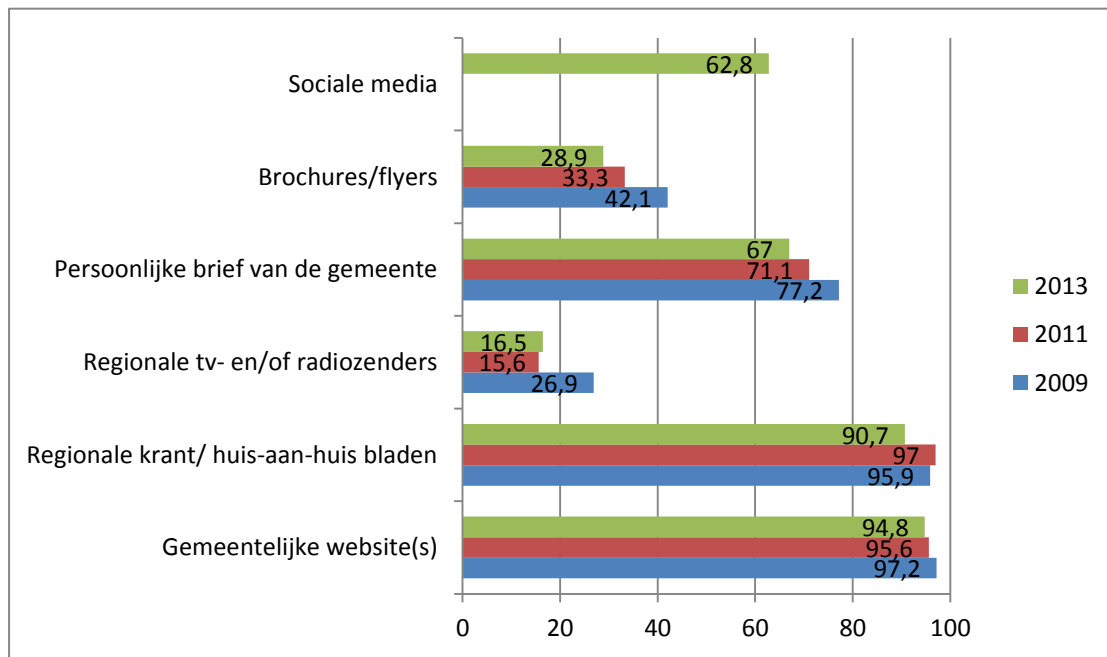
Communicatie

Enkel het organiseren van burgerparticipatiemethoden is niet afdoende. De burger moet ervan op de hoogte worden gebracht en dat vereist een goede communicatie over de participatiemogelijkheden. Er zijn diverse communicatiekanalen die ingezet kunnen worden. De gemeentelijke website (94,8%) en de regionale krant/huis-aan-huisbladen (90,7%) worden door vrijwel alle gemeenten aangewend om de burger op de hoogte te stellen. De regionale tv- en/of radiozenders (16,5%) lijken op steeds minder gebruik te kunnen rekenen. Verder valt op dat de geijkte middelen zoals een persoonlijke brief van de gemeente (67,0%) en met name brochures/flyers (28,0%) steeds minder worden ingezet. Het is interessant om te volgen of deze communicatiemethoden in de toekomst meer terrein zullen verliezen aan moderne vormen van communicatie.

Sociale media zijn in dat opzicht een niet te negeren ontwikkeling. Burgers maken in steeds grotere mate gebruik van sociale media. Uit een ledenonderzoek⁶ van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) komt naar voren dat gemeenten inspelen op het sociale mediagebruik van hun burgers. Uit het onderzoek bleek dat 64,0% van de gemeenten sociale media gebruikt, waarbij 41,0% expliciet aangeeft dat de communicatie specifiek wordt ingezet voor burgerparticipatie. In de vragenlijst van de MB2013 is ervoor gekozen om *sociale media* toe te voegen aan de antwoordopties. Het blijkt dat in 62,8% van de gemeenten mogelijkheden tot burgerparticipatie door middel van sociale media gecommuniceerd worden aan burgers. Er kan niet gesteld worden dat gemeenten

⁶ De VNG hield in mei 2011 een peiling onder haar leden: http://www.vng.nl/files/vng/vng/Documenten/actueel/vereniging/ledenpeilingen/2011/20110501_vng_ledenpeiling_mei_web.pdf

aanzienlijk meer gebruik zijn gaan maken van sociale media, omdat het twee verschillende onderzoeken betreft. Het is wel duidelijk dat sociale media een belangrijk communicatiemiddel vormen tussen burger en gemeente. Opvallend is dat daarbij een groot verschil bestaat tussen grote gemeenten (85,7%) en kleine gemeenten (48,6%). Sociale media hebben in grote gemeenten een centrale plaats verworven.

Manier(en) waarop participatiemogelijkheden worden gecommuniceerd aan inwoners
(in % van gemeenten)

Conclusies

- Gemeenten maken steeds meer gebruik van digitale methoden zoals een interactieve website, internetforum, digitaal panel en sociale media zoals Facebook en Twitter.
- In 58,8% van de gemeenten worden methoden van burgerparticipatie ingezet om burgers te betrekken bij de besluitvorming over de begroting of bezuinigingen.
- In het algemeen hebben weinig gemeenten concrete plannen gemaakt om nieuwe vormen van burgerparticipatie te organiseren bij de drie decentralisaties. Plannen zijn nog in ontwikkeling of participatie van burgers blijft verlopen via de WMO-adviesraad of de cliëntenraad SZ/WWB.
- De communicatie aan burgers over participatiemogelijkheden is nauwelijks aan verandering onderhevig.
- Het gebruik van sociale media als communicatiemiddel is in grote gemeenten aanmerkelijk hoger dan in kleine gemeenten.

Thema 3: Capaciteit van de gemeente

Burgerparticipatie vergt veel capaciteit van de gemeente in termen van ambtelijke tijd en geld. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de capaciteit van de gemeente om burgerparticipatie te organiseren. Een belangrijke graadmeter voor de inspanningen op dit gebied is bijvoorbeeld de inzet van een ambtenaar die specifiek is belast met burgerparticipatie. Daarnaast is een belangrijke vraag of gemeenten investeren in het vasthouden van kennis en ervaring met burgerparticipatie. In dat perspectief wordt tevens de evaluatie van burgerparticipatieprojecten onder de loep genomen. Als een gebrek aan capaciteit of vaardigheden wordt geconstateerd, is er de optie om een extern bureau in te schakelen. De mate waarin externe bureaus worden ingeschakeld wordt eveneens besproken.

Ambtelijk apparaat

Burgerparticipatie kan een extra impuls krijgen door de capaciteit van de gemeente te vergroten. Een eerste manier om hierin te voorzien is het aanstellen van een ambtenaar die specifiek is belast met burgerparticipatie. In de gemeente Lansingerland is bijvoorbeeld een accountmanager burgerparticipatie⁷ aangesteld om de samenwerking tussen gemeente en burgers te verbeteren. De accountmanager heeft de taak om burgers te helpen bij het realiseren van hun ideeën en initiatieven. Ook is het zijn taak om de interne organisatie bewust te maken van het belang van burgerparticipatie. De accountmanager burgerparticipatie is een voorbeeld van een ambtenaar die specifiek is belast met burgerparticipatie.

Evenals in 2009 en 2011 het geval was, zijn dergelijke ambtenaren voornamelijk werkzaam bij de afdelingen communicatie en wijkgericht werken. Uit de enquête blijkt dat 48,5% van de gemeenten ambtenaren in dienst heeft die specifiek belast zijn met burgerparticipatie. Vooral de grote gemeenten zetten speciale ambtenaren in. In 2009 was er een significant verschil tussen grote gemeenten (65,5%) en kleine gemeenten (28,9%) voor wat betreft de inzet van speciale ambtenaren. Nu is het verschil tussen grote en kleine gemeenten kleiner geworden en niet langer significant.

Ambtenaren specifiek belast met burgerparticipatie (in % van gemeenten)				
	Totaal	Groot	Middelgroot	Klein
2013	48,5	57,1	51,3	40,5
2011	51,9	65,5	54,4	36,8
2009	40,7	65,5	39,1	28,9

Een tweede manier om te investeren in de ambtelijke capaciteit is om ambtenaren mogelijkheden te bieden om hun werk op het gebied van burgerparticipatie te verdiepen. De mogelijkheden die zich concreet concentreren op de directe voorwaarden om met burgerparticipatie aan de slag te gaan als ambtenaar zijn zeer beperkt. In weinig gemeenten krijgen ambtenaren een specifiek budget voor

⁷ In het raadsvoorstel van 2012 worden de kernargumenten opgesomd om in de gemeente Lansingerland een accountmanager burgerparticipatie in te zetten: <http://www.lansingerland.nl/document.php?m=1&fileid=65915&f=262e4c78c740f5a98e20a6181dd07507&attachment=0&a=911>

burgerparticipatie (14,4%), er wordt slechts in een derde van de gemeenten extra tijd voor gereserveerd (30,9%) en in 16,5% van de gemeenten krijgen ambtenaren eigen beslissingsbevoegdheid over burgerparticipatie. Gemeenten bieden meer indirecte mogelijkheden zoals het aanschaffen van literatuur en vakbladen over burgerparticipatie (24,7%), het bijwonen van congressen en seminars over burgerparticipatie (51,5%) en het volgen van cursussen en trainingen (51,5%). Ten opzichte van 2011 is het percentage gemeenten dat haar ambtenaren deze mogelijkheden biedt weliswaar afgenomen, maar dat kan veroorzaakt zijn door de toename van het aantal antwoordopties in de vraag van 2013.

Mogelijkheden om werk te verdiepen op gebied van burgerparticipatie (in % van gemeenten)		
	2013	2011
Geen mogelijkheden geboden	15,5	-
Specifiek budget voor burgerparticipatie	14,4	-
Er wordt extra tijd voor gereserveerd	30,9	12,6
Eigen beslissingsbevoegdheid over burgerparticipatie	16,5	-
Aanschaffen van literatuur en vakbladen over burgerparticipatie	24,7	37,8
Bijwonen van congressen en seminars over burgerparticipatie	51,5	63,0
Volgen van cursussen en trainingen	51,5	75,6
Anders, namelijk	13,4	23,0

Een derde manier om de kennis over en ervaring met burgerparticipatie in de gemeente te versterken is om het personeelsbeleid hierop aan te passen. Burgerparticipatie heeft onmiskenbaar gevolgen voor de rolopvatting van de ambtenaar. Er moet een cultuuromslag plaatsvinden van zelf de regie nemen naar loslaten. Het is daarom interessant om te bezien of gemeenten kiezen voor een HR-beleid (personeelsbeleid) waarin kennis over en ervaring met burgerparticipatie gewaardeerd wordt. In 2013 zegt 26,8% van de gemeenten een dergelijk personeelsbeleid te voeren, terwijl het percentage in 2011 nog 27,4% bedroeg. Er is op dit punt dus geen verandering zichtbaar.

Externe bureaus

Minder dan de helft van de gemeenten heeft externe bureaus ingeschakeld. In 43,4% van de gemeenten zijn externe bureaus betrokken voor advies en/of uitvoering van burgerparticipatieprojecten. De hulp van buiten is met name gericht op de advisering omtrent burgerparticipatie (61,9%). Op de tweede en derde plaats worden externe bureaus ingezet voor de uitvoering van burgerparticipatie (38,1%) of de training en coaching van betrokkenen (33,3%). Het al dan niet inschakelen van externe bureaus staat getuige de cijfers in nauw verband met de grootte van de gemeente. Er bestaat een significant verschil tussen grote en kleine gemeenten. Uit de groep grote gemeenten heeft 61,8% externe bureaus betrokken, terwijl van de kleine gemeenten slechts 21,6% hulp van buiten heeft ingeroepen bij burgerparticipatie(projecten). Een mogelijke reden voor het hogere percentage in grote gemeenten is de complexiteit van burgerparticipatie en de grotere schaal. Er is meer capaciteit vereist om de burger te bereiken.

Evaluatie

Evaluatie van burgerparticipatie(projecten) heeft als belangrijk doel dat kennis wordt vastgehouden en dat de kwaliteit van het werk en het handelen van de gemeente verbetert. Er wordt vastgesteld of de beoogde doelen zijn behaald en participanten en kernspelers leggen verantwoording af aan elkaar. De gemeente kan haar handelen zo steeds beter afstemmen op de burger. In voorgaande jaren werd geconcludeerd dat de evaluatie van burgerparticipatie in veel gemeenten echter niet onderdeel is van de standaardprocedure van de gemeente. In 2009 en 2011 antwoordt respectievelijk 15,9% en 17,1% van de gemeenten dat burgerparticipatie 'vaak' of 'altijd' geëvalueerd wordt. De helft van de gemeenten gaf aan dat de evaluatie van burgerparticipatie 'soms' plaatsvond. In 2013 is het beeld weinig veranderd. Er is niet gevraagd hoe vaak er geëvalueerd wordt, maar of gemeenten überhaupt burgerparticipatie evalueren. In 52,6% van de gemeenten is daarvan sprake. Van de 51 gemeenten die burgerparticipatie wel evalueren geeft 52,9% aan daarvoor een evaluatiegesprek te houden met de kernspelers van burgerparticipatieprojecten. Een andere veel genoemde evaluatiemethode is intervisie binnen de organisatie of in uitwisseling met andere organisaties (43,1%).

Conclusies

- Ongeveer de helft van de gemeenten heeft een ambtenaar in dienst die specifiek belast is met burgerparticipatie. In 2013 is niet langer sprake van een significant verschil tussen grote en kleine gemeenten.
- Ambtenaren krijgen weinig mogelijkheden om hun werk op het gebied van burgerparticipatie te verdiepen in de zin van een specifiek budget, extra tijd of eigen beslissingsbevoegdheid over burgerparticipatie.
- Het percentage gemeenten met een HR-beleid (personeelsbeleid) waarin kennis over en ervaring met burgerparticipatie gewaardeerd wordt, is stabiel ten opzichte van 2011.
- Externe bureaus worden aanmerkelijk meer ingeschakeld in grote gemeenten dan in kleine gemeenten.
- De helft van de gemeenten evalueert burgerparticipatie(projecten).

Thema 4: Rolverdeling bij de organisatie van burgerparticipatie

Burgerparticipatie raakt alle actoren binnen de gemeente. Zowel het college, de raad als het ambtelijke apparaat zijn erbij betrokken. Het is belangrijk om de verschillende rollen te verdelen en op elkaar af te stemmen. Een nota burgerparticipatie bevat vaak een passage waarin de rolverdeling tussen de verschillende actoren wordt opgesteld. Daarnaast kunnen er nog schriftelijke afspraken zijn gemaakt. In dit hoofdstuk zal de rol van de raad en het college verder belicht worden. Er wordt tevens ingegaan op de speciale taak van de burgemeester op het gebied van burgerparticipatie.

Schriftelijke afspraken

Het valt op dat in weinig gemeenten (25,8%) schriftelijke afspraken zijn gemaakt over de rolverdeling tussen de burgemeester, de wethouders en de gemeenteraad. Zowel in 2009 (29,7%) als in 2011 (36,3%) werd hetzelfde geconstateerd. Het feit dat er geen schriftelijke afspraken zijn gemaakt, hoeft niet te betekenen dat er helemaal geen afspraken bestaan over de rolverdeling. Bovendien zijn schriftelijke afspraken vaak opgenomen in een nota burgerparticipatie. Het blijkt dat 80% van de 25 gemeenten met schriftelijke afspraken ook een nota burgerparticipatie heeft. In 2011 was het percentage 75,5% en in 2009 gaf 81,4% van de gemeenten met schriftelijke afspraken ook aan een nota burgerparticipatie te hebben. Andersom hebben gemeenten zonder een nota burgerparticipatie in het algemeen eveneens geen schriftelijke afspraken gemaakt over de rolverdeling.

Wat betreft de inhoud van de afspraken springt in het oog dat in slechts 2 van de 25 gemeenten de raad de inhoud van de programma's voor burgerparticipatie bepaalt. Inhoudelijk heeft de raad dus geen grote rol. De raad houdt zich volgens de afspraken vooral bezig met het stellen van de kaders bij burgerparticipatie (64,0%) en de evaluatie van bereikte resultaten (48,0%). Het college legt zich meer toe op het informeren van de raad (80,0%), het realiseren van de betrokkenheid van burgers (84,0%) en is verantwoordelijk voor de beleidsuitvoering (80,0%).

Gemeenteraad

De gemeenteraad heeft drie centrale rollen toebedeeld gekregen. De raad stelt de kaders, de raad controleert en de raad heeft een volksvertegenwoordigende rol. Het is interessant om te zien in welke mate de raad deze centrale rollen vervult op het terrein van de burgerparticipatie. De betrokkenheid en zichtbaarheid van de raad voor de deelnemers aan burgerparticipatieprojecten wordt in dit verband gezien als de volksvertegenwoordigende rol van de raad. Hierbij valt te denken aan raadsleden die meelopen bij een schouw of betrokken zijn bij initiatieven in de buurt. Getuige de cijfers zet de raad meer in op haar kaderstellende en controlerende rol. De volksvertegenwoordigende rol blijft in veel gemeenten achterwege: slechts in een derde van de gemeenten is de raad betrokken en zichtbaar voor de deelnemers aan burgerparticipatieprojecten.

In de voorgaande monitors werd ook gevraagd of de raad de kaders stelt en participatietrajecten achteraf controleert. Wat betreft de kaderstellende rol werden zowel in 2011 (68,2%) als in 2009

(67,6%) vergelijkbare percentages gemeten. De controlerende rol van de raad vertoont echter enige fluctuatie over de jaren heen. In 2009 zegt 59,3% van de gemeenten dat de raad participatietrajecten achteraf controleert, terwijl het percentage in 2011 daalt naar 35,6% en in 2013 stijgt tot 46,4%. Het is hoogst opmerkelijk dat in bijna de helft van de gemeenten burgerparticipatietrajecten achteraf niet gecontroleerd worden. De cijfers lijken een beeld te geven van een gemeenteraad die vooral in het voorproces actief is om de kaders te stellen, maar in het participatieproces en achteraf minder aanwezig is.

Rol(len) van de raad met betrekking tot burgerparticipatie (in % van gemeenten)			
	2013	2011	2009
Stelt de kaders voor burgerparticipatie	65,0	68,2	67,6
Neemt het initiatief tot burgerparticipatieprojecten	10,3	15,6	21,4
Is betrokken en zichtbaar voor de deelnemers aan burgerparticipatieprojecten	33,0	-	-
Bewaakt de kwaliteit van een burgerparticipatieproject	18,6	-	-
Controleert burgerparticipatietrajecten achteraf	46,4	35,6	59,3
Anders, namelijk	7,2	14,8	10,3

Burgemeester

De burgemeester heeft ingevolge van artikel 170 lid 1 sub c van de Gemeentewet de taak om toe te zien op 'de kwaliteit van procedures op het vlak van burgerparticipatie' (Albeda 2010, 7). In het in 2010 verschenen rapport *De burgemeester als hoeder van de democratie* worden vijf gebieden onderscheiden waar de burgemeester zijn taak kan verwezenlijken. In de vragenlijst is gemeenten gevraagd op welk gebied en op welke manier de burgemeester vooral invulling geeft aan zijn taak. De burgemeester is vooral actief in het college als bewaker van het goede besluitvormingsproces (43,3%) of in het algemeen als degene die vertrouwen uitstraalt in de kracht van de samenleving (41,2%). In 9,3% van de gemeenten is de burgemeester in de eerste plaats aanwezig in het ambtelijke apparaat als stimulator voor integraal werken en goede betrokkenheid van burgers bij beleid. Hij houdt zich in deze rol bezig met de benodigde cultuuromslag onder ambtenaren om zich goed te verhouden tot burgers. De rol in de raad als ondersteuner en tipgever voor het participatieproces (5,2%) wordt door enkele gemeenten genoemd. De burgemeester zou in dit perspectief de raad adviseren over welke rol zij zou kunnen spelen in welke fase van het proces. Slechts in 1 gemeente functioneert de burgemeester vooral in de samenleving als regisseur voor verantwoordelijk burgerschap. Dat houdt bijvoorbeeld in dat de burgemeester de regie neemt en burgers aanspoort om zelf hun verantwoordelijkheid te nemen in de samenleving. Deze rol sluit echter nauw aan bij de algemene rol van de burgemeester als degene die vertrouwen uitstraalt in de kracht van de samenleving.

Conclusies

- Het percentage gemeenten met schriftelijke afspraken over de rolverdeling tussen de burgemeester, de wethouders en de gemeenteraad blijft laag.
- De gemeenteraad vervult voornamelijk een kaderstellende rol. De controlerende rol bij burgerparticipatie wordt minder genoemd en vooral de volksvertegenwoordigende rol blijft sterk achter.
- De burgemeester vervult de taak om toe te zien op *'de kwaliteit van procedures op het vlak van burgerparticipatie'* voornamelijk in het college als bewaker van het goede besluitvormingsproces of in het algemeen als degene die vertrouwen uitstraalt in de kracht van de samenleving.

Thema 5: Doel van burgerparticipatie en mate van invloed

Burgerparticipatie is geen doel op zich. Het is bovenal een middel om burgers de kans te geven om invloed uit te oefenen op de ontwikkeling, uitvoering en/of evaluatie van beleid. Dit kan verscheidene voordelen hebben voor gemeenten. De kwaliteit van beleid wordt verhoogd of er treedt kostenbesparing op door inwoners zelf taken uit te laten voeren. De voordelen van burgerparticipatie zijn in veel gevallen tevens de doelen die een gemeente nastreeft met burgerparticipatie. In dit hoofdstuk wordt besproken welk doel het college van een gemeente met name voor ogen heeft bij burgerparticipatie en hoe hoog burgers op de participatieladder komen.

Doel van burgerparticipatie

De vragenlijst onderscheidt zes doelen van burgerparticipatie. Met stip op één staat het doel om het draagvlak voor beleid te vergroten (41,2%). De centrale gedachte is dat door samenwerking beter kan worden aangesloten op de belangen van de burger, waardoor niet alleen beter beleid ontstaat, maar ook een groter draagvlak wordt gecreëerd. Deze lijn van redeneren past bij de tweedegeneratieburgerparticipatie (Kilic 2008, 16). De doelen *ideeën of informatie van burgers genereren* (13,4%) en *kwaliteit van beleid verhogen* (11,3%) passen ook bij deze generatie.

Belangrijkste doel van burgerparticipatie volgens het college (in % van gemeenten)	
	2013
Draagvlak voor beleid vergroten	41,2
Ideeën of informatie van burgers genereren	13,4
Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren	2,1
Kwaliteit van beleid verhogen	11,3
Sociale cohesie versterken	9,3
Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen	22,7

In zeker twee derde van de Nederlandse gemeenten worden de doelen die het best passen bij de tweedegeneratieburgerparticipatie gezien als de belangrijkste doelen van burgerparticipatie. Het bevorderen van de zelfwerkzaamheid is daarentegen een doel dat helemaal past binnen de derdegeneratieburgerparticipatie die uitgaat van de zelfredzaamheid en het zelforganiserend vermogen van de burger (Kilic 2008). De toekomst moet uitwijzen of het laatste doel meer en meer aan terrein gaat winnen ten koste van de doelen die meer passen bij de tweedegeneratieburgerparticipatie.

Mate van invloed

Om te bepalen wat de mate van invloed is die aan burgers wordt gegeven, kijken we naar de beleidsfase waarin burgers betrokken worden en naar de verantwoordelijkheid die ze krijgen. In de literatuur is de participatieladder een veelgebruikt beeld om de mate van invloed te beschrijven. Er worden vijf niveaus van invloed onderscheiden, waarbij het onderste niveau 'informereren' in feite geen vorm van participatie is. Informeren houdt in dat de gemeente burgers op de hoogte stelt van plannen. Het laagste niveau van werkelijke participatie is raadplegen, wat betekent dat de gemeente vraagt naar de mening van burgers, maar niet verplicht is om de ideeën over te nemen of de plannen aan te passen. De hoogste trede op de participatieladder is (mee)beslissen, wat inhoudt dat het gemeentebestuur het maken van beleid binnen de gestelde kaders helemaal overlaat aan burgers.

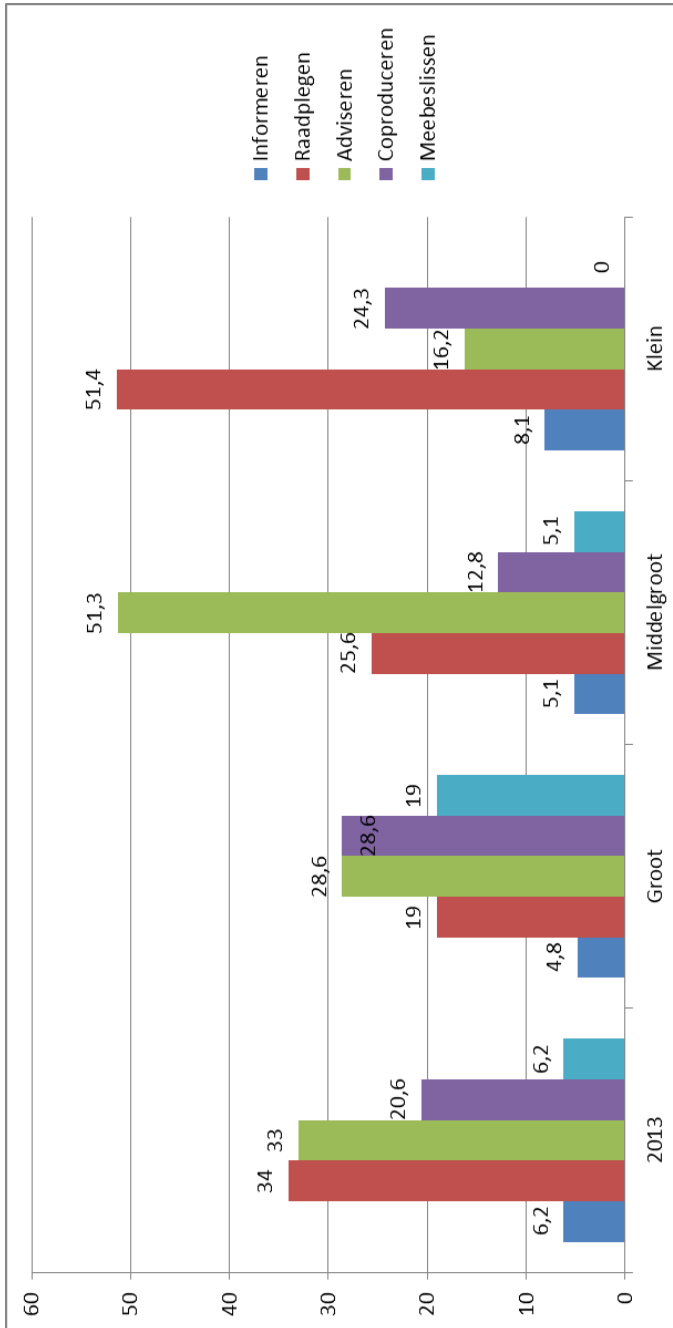
Participatieladder

Maximale niveau van invloed van burgers in beleidsprocessen (in % van gemeenten)				
	2013	Groot	Middelgroot	Klein
Informereren	6,2	4,8	5,1	8,1
Raadplegen	34,0	19,0	25,6	51,4
Adviseren	33,0	28,6	51,3	16,2
Coproduceren	20,6	28,6	12,8	24,3
Meebeslissen	6,2	19,0	5,1	0,0

Er is gevraagd tot welk niveau van invloed burgers in de gemeente hebben kunnen participeren in beleidsprocessen. Het blijkt dat slechts in 6,2% van de gemeenten burgers tot het hoogste participatieniveau betrokken zijn geweest in beleidsprocessen. Het percentage ligt in de groep grote gemeenten echter aanmerkelijk hoger dan in middelgrote gemeenten en kleine gemeenten. Volgens de resultaten van de enquête komen burgers in de grote gemeenten hoger op de participatieladder dan burgers in de middelgrote en kleine gemeenten. Zeker 19,0% van de grote gemeenten laat het maken van beleid binnen de gestelde kaders helemaal over aan burgers, terwijl anderzijds 51,4% van de kleine gemeenten aangeeft dat burgers slechts geraadpleegd worden. Van de middelgrote gemeenten kent 51,3% haar burgers een adviserende rol toe. Of burgers in grote gemeenten daadwerkelijk hoger op de participatieladder komen in vergelijking met kleinere gemeenten, zou verder onderzocht moeten worden.

**Niveaus van invloed van burgers in
beleidsprocessen**
(in % van gemeenten)

Conclusies

- In de meeste gemeenten wordt 'vergroten van het draagvlak voor beleid' gezien als het belangrijkste doel van burgerparticipatie.
- In grote gemeenten komen burgers hoger op de participatieladder dan in middelgrote en kleine gemeenten.

Thema 6: Wat gaat goed, wat moet beter?

Deelnemende gemeenten hebben in elke monitor de gelegenheid gekregen om aan te geven wat zij zien als de meest positieve punten van het participatiebeleid in de gemeente en wat volgens hen nog verbeterpunten zijn. De antwoorden op deze open vragen geven een goed beeld van waar gemeenten mee bezig zijn op het gebied van burgerparticipatie. Onderwerpen zoals de interne gemeentelijke organisatie, de relatie tussen burger en bestuur en de invloed van burgerparticipatie op beleid zijn in veel gemeenten een punt van aandacht.

Positieve punten van het participatiebeleid

De positieve punten van het participatiebeleid in gemeentelijk Nederland vallen uiteen in drie centrale categorieën:

1. De eerste categorie heeft betrekking op **de interne gemeentelijke organisatie**. Er is sprake van een groeiende bewustwording en betrokkenheid bij burgerparticipatie vanuit de organisatie. Burgerparticipatie raakt steeds meer ingebed bij veel gemeenten en de rolopvatting verandert.
2. De tweede categorie betreft **de relatie tussen de gemeente en de burger**. In veel gemeenten wordt de grote betrokkenheid van burgers en organisaties van burgers als positief punt genoemd. De afstand tussen de gemeente en de samenleving wordt verkleind, er ontstaat meer begrip voor de gemeente en het imago van de gemeente verbetert. Er is sprake van goede communicatie en burgers voelen zich serieus genomen. Gemeenten waarderen bovendien het eigen initiatief en de zelfredzaamheid van burgers. Ten slotte wordt ook de versterking van de sociale cohesie genoemd als positief punt.
3. De derde categorie heeft betrekking op **de positieve invloed van burgerparticipatie op beleid**. Het draagvlak voor beleid wordt verhoogd, de kwaliteit van beleid wordt op allerlei manieren (betere kwaliteit, snelheid e.d.) verhoogd, er worden informatie en ideeën gegenereerd en er treedt kostenbesparing op.

Verbeterpunten van het participatiebeleid

De belangrijkste verbeterpunten voor het participatiebeleid in de gemeente zijn in te delen in twee centrale categorieën:

1. De eerste categorie betreft **de interne gemeentelijke organisatie**. In veel gemeenten is burgerparticipatie nog onvoldoende ingebed in de organisatie en blijft de benodigde cultuuromslag onder ambtenaren en college achterwege. Daarnaast wordt de verandering naar een andere rolopvatting (overheidsparticipatie/loslaten) genoemd als belangrijk verbeterpunt. Daarbij is ook onduidelijkheid over de rolverdeling tussen raad, college, ambtenaren en participanten, waarbij vooral de rol van de raad genoemd wordt als 'voor verbetering vatbaar'. Er is in een aantal gemeenten sprake van gebrekkige evaluatie en een

geringe capaciteit (tijd en middelen) om burgerparticipatie te organiseren. Een aantal gemeenten geeft verder aan dat burgerparticipatie meer mag worden ingezet.

2. De tweede categorie heeft betrekking op **de communicatie van de gemeente en de betrokkenheid van burgers**. Er moet voor en tijdens het participatieproces beter gecommuniceerd worden en achteraf moet terugkoppeling plaatsvinden van de uitkomsten. Verder is het verwachtingenmanagement van de gemeente onvoldoende, waardoor de burger in onduidelijkheid leeft over zijn rol en mate van invloed. Daarnaast kan in veel gemeenten het bereik en de representativiteit van burgerparticipatie vergroot worden en verdient het aanbeveling om burgers in een vroeger stadium te betrekken.

Conclusies

- De positieve punten van het participatiebeleid in gemeentelijk Nederland zijn voornamelijk gelegen in de groeiende bewustwording en betrokkenheid op burgerparticipatie vanuit de organisatie, de verbeterende relatie tussen burger en bestuur en de positieve invloed op (de kwaliteit van) beleid.
- De belangrijkste verbeterpunten voor het participatiebeleid in gemeentelijk Nederland betreffen de inbedding in de interne organisatie, de benodigde cultuuromslag in het ambtelijke apparaat, actieve communicatie tussen de gemeente en de burger en het bereik en de representativiteit van burgerparticipatie.

Thema 7: Gemeenteraadsverkiezingen 2014

In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart 2014 staat de lokale politiek in het middelpunt van de belangstelling. De politieke partijen spannen zich in om de kandidatenlijst rond te krijgen en om vervolgens de kiezer aan zich te binden. Het werven van raadsleden en opkomstbevorderende activiteiten zijn van oudsher taken van de politieke partij. Uit onderzoek van de Vereniging van Griffiers blijkt dat vooral in kleine gemeenten de werving van nieuwe raadsleden een moeilijke opgave is voor politieke partijen. In de monitor wordt echter specifiek onderzoek gedaan naar het gemeentelijke beleid en in mindere mate naar de inspanningen van politieke partijen in de gemeente. In dit hoofdstuk wordt daarom dieper ingegaan op de rol en verantwoordelijkheid die het gemeentebestuur ervaart met betrekking tot de werving van raadsleden en het vergroten van de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen.

Opkomst

Ten aanzien van de opkomst bij gemeenteraadsverkiezingen is de vraag gesteld of het gemeentebestuur zich hiervoor verantwoordelijk voelt. Een zeer hoog percentage van 82,5% van de gemeenten geeft aan zich verantwoordelijk te voelen voor de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen. Er zijn geen opvallende verschillen waarneembaar tussen grote of kleine gemeenten en stedelijke of landelijke gemeenten. In slechts 17 van de 97 gemeenten blijkt het gemeentebestuur geen activiteiten te ondernemen om de opkomst te bevorderen. Enerzijds geven deze gemeenten aan dat het gemeentebestuur opkomstbevordering ziet als een taak voor de politieke partijen, anderzijds wordt als motief genoemd dat de raad deze taak aan zichzelf wenst te houden. Er is dus sprake van twee bewegingen die leiden tot dezelfde uitkomst, namelijk een gemeentebestuur dat de ruimte geeft aan politieke partijen.

Activiteiten van het gemeentebestuur om de opkomst te verhogen (in % van gemeenten)	
	2013
Zet een digitaal hulpmiddel in om burgers te helpen bij hun stemkeuze (voorbeeld: StemWijzer)	38,8
Voert een reclamecampagne om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen bij haar burgers	70,0
Organiseert debatten tussen de deelnemende partijen	53,8
Organiseert een informatiemarkt waarop de politieke partijen zich presenteren	37,5
Geeft ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website en/of de gemeentepagina's in de lokale huis-aan-huisbladen	56,3
Anders, namelijk	36,3

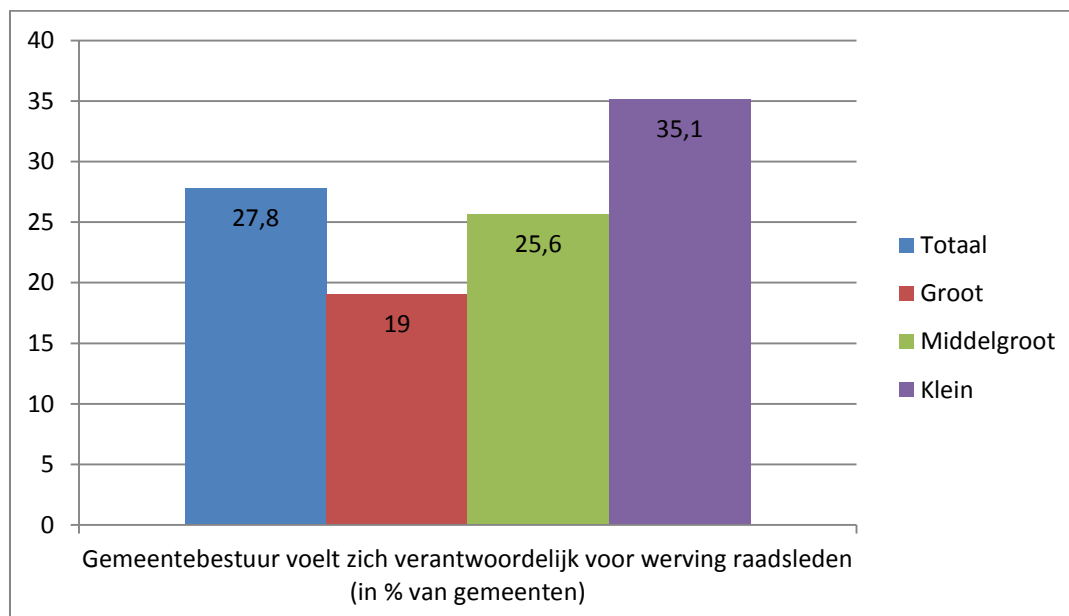
In het algemeen blijkt echter dat de meeste gemeentebesturen zich wel inzetten om het opkomstpercentage bij de verkiezingen te verhogen. In 70% van de gemeenten wordt een reclamecampagne gevoerd om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen bij inwoners. Daarnaast worden in de helft van de gemeenten (53,8%) debatten georganiseerd tussen de deelnemende partijen. Zeker 38,8% van de gemeenten zet ook een digitaal hulpmiddel in om

burgers te helpen bij hun stemkeuze. De StemWijzer is een voorbeeld van een dergelijke internetapplicatie die kiezers kennis laat nemen van de actuele onderwerpen die in de gemeente spelen en wat de inhoudelijke verschillen tussen de politieke partijen zijn. Een vergelijkbaar percentage (37,5%) organiseert een informatiemarkt waarop de politieke partijen zich presenteren.

Werving van raadsleden

De werving van raadsleden wordt door een groot deel van de gemeenten expliciet gezien als een taak van de politieke partijen. Van de 97 gemeenten voelt 72,2% zich niet verantwoordelijk voor de werving van nieuwe raadsleden. Op dit punt ontvouwt zich eenzelfde dynamiek als werd geconstateerd bij de gemeenten die geen activiteiten ondernemen ter bevordering van de opkomst bij verkiezingen. Ofwel het gemeentebestuur heeft expliciet de beslissing genomen om dit niet te doen, ofwel politieke partijen geven aan de werving van raadsleden geheel aan zichzelf te willen houden.

In 27,8% van de gemeenten onderneemt het gemeentebestuur wel activiteiten om raadsleden te werven. Dat is een tamelijk hoog percentage als we bedenken dat de werving van raadsleden een van de kerntaken is van politieke partijen. De voornaamste activiteit van het gemeentebestuur is het organiseren van een informatiebijeenkomst over het raadswerk voor burgers (85,2%). In 59,3% van de gemeenten kunnen burgers een cursus volgen over de lokale politiek om politiek actief te worden. Een derde van de gemeente heeft een actieve reclamecampagne gevoerd om de interesse voor het raadslidmaatschap aan te moedigen.

Met betrekking tot de gemeenten waar het gemeentebestuur zich wel verantwoordelijk voelt voor de werving van raadsleden, valt op dat het percentage in kleine gemeenten (35,1%) aanmerkelijk hoger ligt dan in grote gemeenten (19,0%). In lijn met de conclusie uit het onderzoek van de Vereniging van Griffiers dat de politieke partijen in kleine gemeenten moeite hebben om raadsleden te vinden, is het niet vreemd dat juist in kleine gemeenten het gemeentebestuur meer activiteiten ontplooit om politieke partijen te helpen bij de werving. Door de kleine steekproef kan geen

significant verband worden aangetoond, maar het verschil tussen grote en kleine gemeenten is een ontwikkeling die interessant is om te volgen.

Conclusies

- Vrijwel in alle gemeenten voelt het gemeentebestuur zich verantwoordelijk voor het opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen.
- In bijna een derde van de gemeenten onderneemt het gemeentebestuur activiteiten om raadsleden te werven.
- In kleine gemeenten lijkt het gemeentebestuur zich sneller verantwoordelijk te voelen voor de werving van raadsleden dan in grote gemeenten.

Conclusie

De stand van zaken op het gebied van burgerparticipatie in 2013 is in kaart gebracht. Het ontstane overzicht schept de gelegenheid om kritisch te kijken naar de inspanningen en de motieven van gemeenten om burgerparticipatie te organiseren. Blijven gemeenten hangen in beproefde methoden of wordt er gewerkt aan nieuwe methoden van burgerparticipatie? Welke rol speelt de gemeenteraad bij burgerparticipatie? Is de gemeente bereid om haar organisatiekracht te vergroten en de benodigde cultuuromslag te maken? Welk doel heeft het college van een gemeente voor ogen met burgerparticipatie en tot welk niveau van participatie betreft zij haar burgers? Al deze ontwikkelingen zijn aan bod gekomen in het rapport.

De belangrijkste bevindingen van het onderzoek worden hieronder opgesomd:

1. In de monitor van 2011 werd de conclusie getrokken dat er sprake was van *'groeiende aandacht voor het vastleggen van burgerparticipatie in beleidsdocumenten'* (Peeters 2012, 29). In 2013 heeft deze trend zich doorgezet. Het percentage gemeenten met een verordening burgerinitiatief, referendumverordening en een nota burgerparticipatie is toegenomen. Bovendien heeft vrijwel elke gemeente afspraken gemaakt in het collegeprogramma om burgerparticipatie te bevorderen. Met name de kleine gemeenten lijken een inhaalslag te hebben gemaakt bij de formele verankering van burgerparticipatie in beleidsdocumenten.
2. Het valt op basis van de cijfers te betwijfelen of de inspanningen van de gemeente worden gevolgd door een hogere participatie van burgers in formele zin. Er is geen sprake van een *'groeiende aandacht'* onder burgers. In 2011 werd al een afname van het gebruik van het burgerinitiatief en referendum geconstateerd. Deze trend zet zich onverminderd door. In 71,7% van de gemeenten is in de afgelopen twee jaar geen gebruik gemaakt van het formeel burgerinitiatief, en referenda zijn uitzonderlijk.
3. De cijfers tonen aan dat burgers (en/of hun organisaties) wel in grote mate informeel met verzoeken om ondersteuning van activiteiten bij de gemeente komen. De ontwikkeling naar vormen van informele burgerparticipatie in plaats van de formele instrumenten, is interessant om in de komende jaren te blijven volgen.
4. Inspraakavonden en (thema)bijeenkomsten blijven de meest gebruikte methoden van burgerparticipatie. Gemeenten maken echter steeds meer gebruik van digitale methoden zoals een interactieve website, internetforum, digitaal panel en sociale media zoals Facebook en Twitter. Een vijfde van de gemeenten die methoden inzetten om burgers te betrekken bij de besluitvorming over de begroting of bezuinigingen, kiest voor een interactieve website.
5. De digitalisering van burgerparticipatie doet zich ook voor met betrekking tot de communicatie van participatiemogelijkheden. Klassieke communicatiekanalen zoals een persoonlijke brief van de gemeente en met name brochures/flyers worden steeds minder ingezet. In 62,8% van de

gemeenten wordt nu daarentegen gebruik gemaakt van sociale media. Vooral in grote gemeenten zijn sociale media gangbaar geworden.

6. In het algemeen hebben weinig gemeenten concrete plannen gemaakt om nieuwe vormen van burgerparticipatie te organiseren bij de drie decentralisaties. Plannen zijn nog in ontwikkeling, of de participatie van burgers blijft verlopen via de WMO-adviesraad of de cliëntenraad SZ/WWB.
7. Gemeenten lijken zich weinig inspanningen te getroosten om de capaciteit van de eigen organisatie te vergroten op het gebied van burgerparticipatie. In 48,5% van de gemeenten is een ambtenaar in dienst die specifiek belast is met burgerparticipatie. Dat is een vergelijkbaar percentage met 2009 en 2011. In 43,4% van de gemeenten worden wel externe bureaus betrokken voor advies en/of uitvoering van burgerparticipatieprojecten. Voornamelijk in grote gemeenten worden externe bureaus ingeschakeld. Het is interessant om in de komende jaren de verhouding tussen eigen organisatiekracht enerzijds en externe bureaus anderzijds te volgen.
8. Gemeenten zijn onvoldoende ingesteld op het vasthouden van kennis over en ervaring met burgerparticipatie. Ten eerste krijgen ambtenaren weinig mogelijkheden om hun werk op het gebied van burgerparticipatie te verdiepen in de zin van een specifiek budget, extra tijd of eigen beslissingsbevoegdheid over burgerparticipatie. Ten tweede blijft het percentage gemeenten met HR-beleid (personeelsbeleid) waarin kennis over en ervaring met burgerparticipatie gewaardeerd wordt, laag. Ten derde blijkt ook in 2013 dat slechts de helft van de gemeenten burgerparticipatie(projecten) evalueert.
9. In het rapport van 2011 werd gesteld dat de gemeenteraad in de meest gemeenten geen actieve rol speelt op het gebied van burgerparticipatie. Er kan op basis van de enquête niet geconcludeerd worden dat de rol van de raad groter of kleiner is geworden. De conclusie die wel getrokken kan worden is dat de gemeenteraad voornamelijk een kaderstellende rol vervult. De controlerende rol bij burgerparticipatie wordt minder genoemd en vooral de volksvertegenwoordigende rol blijft sterk achter. Slechts in een derde van de gemeente is de raad betrokken en zichtbaar voor de deelnemers aan burgerparticipatieprojecten.
10. De burgemeester heeft ingevolge van de Gemeentewet de taak om toe te zien op 'de kwaliteit van procedures op het vlak van burgerparticipatie'. Hij vervult deze rol voornamelijk in het college als bewaker van het goede besluitvormingsproces of in het algemeen als degene die vertrouwen uitstraalt in de kracht van de samenleving.
11. De doelen van burgerparticipatie hebben anno 2013 met name betrekking op de tweedegeneratieburgerparticipatie. Het vergroten van draagvlak voor beleid wordt door 41,2% van de gemeenten gezien als het belangrijkste doel van burgerparticipatie. Het bevorderen van de zelfwerkzaamheid van burgers is een doel dat meer aansluit op de idee van de derdegeneratieburgerparticipatie. Het wordt door 22,7% van de gemeenten genoemd als belangrijkste doel van burgerparticipatie. De toekomst moet uitwijzen of de onderliggende motieven om burgerparticipatie te organiseren gaan verschuiven.

12. In grote gemeenten lijken burgers hoger op de participatieladder te komen dan in middelgrote en kleine gemeenten. Zeker 19,0% van de grote gemeenten laat het maken van beleid binnen de gestelde kaders helemaal over aan burgers, terwijl anderzijds 51,4% van de kleine gemeenten aangeeft dat burgers slechts geraadpleegd worden. Van de middelgrote gemeenten kent 51,3% haar burgers een adviserende rol toe.
13. De positieve punten van het participatiebeleid in gemeentelijk Nederland zijn voornamelijk gelegen in de groeiende bewustwording en betrokkenheid op burgerparticipatie vanuit de organisatie, de verbeterende relatie tussen burger en bestuur en de positieve invloed op (de kwaliteit van) beleid.
14. De belangrijkste verbeterpunten voor het participatiebeleid in gemeentelijk Nederland betreffen de inbedding in de interne organisatie, de benodigde cultuuromslag in het ambtelijk apparaat, actieve communicatie tussen de gemeente en de burger en het bereik en de representativiteit van burgerparticipatie.
15. In vrijwel alle gemeenten (82,5%) voelt het gemeentebestuur zich verantwoordelijk voor het opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen.
16. In 27,8% van de gemeenten ervaart het gemeentebestuur verantwoordelijkheid voor de werving van raadsleden. Het verantwoordelijkheidsgevoel lijkt in kleine gemeenten (35,1%) in grotere mate aanwezig te zijn dan in grote gemeenten (19,0%). De werving van raadsleden is van oudsher een primaire taak van de politieke partijen. De trend naar meer activiteit van het gemeentebestuur op dit terrein is absoluut een trend die gevolgd moet worden.

Bibliografie

Albeda, H. 2010. *De burgemeester als hoeder van de democratie: over de zorg voor de kwaliteit van participatie*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Arnstein, Sherry R. 1969. "A Ladder of Citizen Participation." *Journal of the American Institute of Planners* 35 (Juli): 216-224.

Creighton, James L. 2005. *The Public Participation Handbook: Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey Bass/John Wiley & Sons.

Dinjens, M. 2010. *Burgerparticipatie in de lokale politiek: een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.

Kilic, Meryem. 2008. *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?* Amersfoort: Twynstra Gudde.

Nationale Ombudsman. 2009. *We gooien het de inspraak in: Een onderzoek naar de uitgangspunten voor behoorlijke burgerparticipatie*. Den Haag: Bureau Nationale ombudsman.

Overheid.nl. 2014. "Regelingen van gemeenten, provincies en waterschappen." http://zoekdienst.overheid.nl/ictu_website/CVDR/CVDRZoeken.aspx?searchtype=Simple&connection=CVDR (3 februari 2014).

Peeters, B. 2012. *Burgerparticipatie in de lokale politiek: een inventarisatie van gemeentelijk beleid en activiteiten op het gebied van burgerparticipatie*. Amsterdam: ProDemos – Huis voor democratie en rechtsstaat.

Bijlage 1: Vragenlijst MB2013

ALGEMEEN

1. Wat is de naam van de gemeente?

BELEID

2. Zijn er in het huidige collegeprogramma afspraken gemaakt om burgerparticipatie in de gemeente te bevorderen?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 3)

b. Op welke beleidsterreinen zijn de gemaakte afspraken werkelijk uitgevoerd?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- Cultuur en Sport
- Jongeren
- Leefbaarheid
- Onderwijs
- Ruimtelijke Ordening en Milieu
- Sociale Zaken
- Veiligheid
- Verkeer en Vervoer
- Zorg en Welzijn
- Anders, namelijk ...

3. Heeft de gemeente een nota burgerparticipatie die door de gemeenteraad is vastgesteld?
Nota burgerparticipatie: een formeel document waarin de uitgangspunten en spelregels voor de inzet van het instrument burgerparticipatie worden vastgesteld.

- Ja
- Nee

4. Is er in de gemeentelijke begroting (2013) een apart budget gereserveerd voor burgerparticipatie?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 5)

b. Hoe hoog is het budget voor burgerparticipatie in de gemeente?

- < 50.000
- 50.000 - 100.000
- 100.000 - 250.000
- 250.000 - 500.000
- 500.000 - 1.000.000
- > 1.000.000

5. Is er in de gemeentelijke begroting (2013) een apart budget gereserveerd voor burgerinitiatieven?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 6)

b. Hoe hoog is het budget voor burgerinitiatieven in de begroting?

- < 50.000
- 50.000 - 100.000
- 100.000 - 250.000
- 250.000 - 500.000
- 500.000 - 1.000.000
- > 1.000.000

Referendumverordening

6. Heeft de gemeente een referendumverordening?

Referendumverordening: een formeel document waarin de voorwaarden en procedures van het referendum in de gemeente zijn vastgelegd.

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 7)

b. Is er in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) een referendum gehouden in de gemeente?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 7)

c. Wie was/waren hierbij de initiatiefnemer(s)?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Burgers
- College van B en W
- Gemeenteraad

d. Op welke beleidsterreinen hadden deze referenda/had dit referendum betrekking?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Bestuurlijke organisatie (voorbeeld: burgemeestersreferendum; herindeling)
- Cultuur en Sport
- Jongeren
- Leefbaarheid
- Onderwijs
- Ruimtelijke Ordening en Milieu
- Sociale Zaken
- Veiligheid
- Verkeer en Vervoer
- Zorg en Welzijn
- Anders, namelijk ...

Burgerinitiatief

7. Heeft de gemeente een verordening burgerinitiatief?

Verordening burgerinitiatief: een formeel document waarin de voorwaarden en procedures van het formeel burgerinitiatief in de gemeente zijn vastgelegd.

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 8)

b. Hoe vaak is er in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) gebruik gemaakt van het formeel burgerinitiatief?

Formeel burgerinitiatief: een voorstel van een initiatiefgerechtigde om een onderwerp op de agenda van de vergadering van de raad te plaatsen.

- Er is geen gebruik van gemaakt (ga door naar vraag 8)
- 1 tot 5 keer

- 5 tot 10 keer
- 10 tot 20 keer
- 20 of meer keer

c. Op welke van de volgende beleidsterreinen hadden de ingediende formele burgerinitiatieven betrekking?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Cultuur en Sport
- Jongeren
- Leefbaarheid
- Onderwijs
- Ruimtelijke Ordening en Milieu
- Sociale Zaken
- Veiligheid
- Verkeer en Vervoer
- Zorg en Welzijn
- Anders, namelijk ...

8. Komen burgers (en/of hun organisaties) ook informeel met verzoeken om ondersteuning van activiteiten bij de gemeente?

Informeel burgerinitiatieven: activiteiten van bewoners om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de bewoners zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft/kan hebben.

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 9)

b. Hoe vaak zijn burgers (en/of hun organisaties) in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) bij de gemeente gekomen met een informeel verzoek om ondersteuning?

Indien u het aantal informele verzoeken niet precies weet, volstaat het om hiervan een inschatting te maken.

- 1 tot 5 keer
- 5 tot 10 keer
- 10 tot 20 keer
- 20 of meer keer

c. Hoe vaak zijn deze informele verzoeken om ondersteuning in de afgelopen twee jaar ingewilligd?

- De verzoeken zijn niet ingewilligd (ga door naar vraag 9)
- 1 tot 5 keer
- 5 tot 10 keer
- 10 tot 20 keer
- 20 of meer keer

d. Op welke manieren bood de gemeente hierbij ondersteuning?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Advies en deskundige ondersteuning
- Facilitair (voorbeeld: zaalruimte; apparatuur)
- Financieel (voorbeeld: projectsubsidie)
- Secretariële en/of logistieke ondersteuning
- Anders, namelijk ...

Adviesorganen

9. Welke van de volgende adviesraden bestaan in de gemeente?

(meerdere antwoorden mogelijk)

Adviesraad: een onafhankelijk groep inwoners die gevraagd of ongevraagd advies geeft aan het gemeentebestuur op een bepaald beleidsterrein.

- Adviesraad Natuur en Milieu
- Cliëntenraad Sociale Zaken/Wet Werk en Bijstand
- Culturele adviesraad
- Economische adviesraad
- Gehandicaptenplatform
- Integratie/migrantenraad
- Jeugd- of jongerenraad
- Seniorenraad
- Sportraad
- Stedenbouwkundige adviesraad
- WMO adviesraad
- Anders, namelijk ...

b. Hebben de adviesraden de mogelijkheid om een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad te zetten?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 10)

c. Hoe vaak is er in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) door een adviesraad een onderwerp op de agenda van de gemeenteraad gezet?

- Er is geen gebruik van gemaakt
- 1 tot 5 keer
- 5 tot 10 keer
- 10 tot 20 keer
- 20 of meer keer

10. Bestaan in de gemeente territoriale raden (zoals dorps- en/of wijkraden)?

Dorps- en/of wijkraad: een groep inwoners die door het college van burgemeester en wethouders is erkend en die binnen de gemeente in een bepaald gebied werkzaam is en die, blijkens hun statuten, het algemeen belang van de inwoners in dat gebied behartigen.

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 11)

b. Hoe is de samenstelling van deze raden geregeld?

- De leden worden benoemd
- De leden worden gecoöpteerd
- De leden worden gekozen

c. Welke bevoegdheid hebben deze raden?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Actief samen met het gemeentebestuur beleid ontwikkelen
- Binnen bepaalde grenzen zelf regels vaststellen
- Gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeente
- Anders, namelijk ...

d. Hebben de dorps- en/of wijkraden zeggenschap over de besteding van een eigen dorps- en/of wijkbudget?

Dorps- en/of wijkbudget: een bedrag dat gemeenten ter beschikking stellen aan een wijk of dorp en dat door de bewoners naar eigen inzicht mag worden besteed.

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 11)

e. Hoe hoog is gemiddeld het bedrag (in euro's) van een dorps- en/of wijkbudget?

- < 50.000
- 50.000 - 100.000
- 100.000 - 250.000
- 250.000 - 500.000
- 500.000 - 1.000.000
- > 1.000.000

ROLVERDELING EN DESKUNDIGHEDEN

11. Bestaan er schriftelijke afspraken over de rolverdeling tussen de burgemeester, de wethouders en de gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 13)

12. Welke schriftelijke afspraken zijn er gemaakt over de rolverdeling tussen het college van B en W en de gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- De raad bepaalt de inhoud van de programma's voor burgerparticipatie
- De raad evalueert de bereikte resultaten van burgerparticipatie
- De raad stelt de kaders bij burgerparticipatietrajecten
- Het college informeert de raad over het verloop van burgerparticipatietrajecten
- Het college is verantwoordelijk voor de beleidsuitvoering
- Het college realiseert de betrokkenheid van de burgers bij de beleidsvoorbereiding
- Anders, namelijk ...

13. Wie neemt binnen de gemeente het voortouw met betrekking tot burgerparticipatie?

- Niemand neemt het voortouw
- Burgemeester
- Wethouder(s)
- Raadsleden van de coalitiepartijen
- Raadsleden van de oppositiepartijen
- Griffier
- Gemeentesecretaris
- Beleidsambtenaar
- Anders, namelijk ...

College van B en W

14. Wat is voor het college van B en W het belangrijkste doel van burgerparticipatie?

- Draagvlak voor beleid vergroten
- Ideeën of informatie van burgers genereren
- Kostenbesparing door inwoners zelf taken te laten uitvoeren
- Kwaliteit van beleid verhogen
- Sociale cohesie versterken
- Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen

15. Ingevolge van artikel 170 lid 1 sub c van de Gemeentewet ziet de burgemeester toe op 'de kwaliteit van procedures op het vlak van burgerparticipatie'. Op welke manier geeft de burgemeester in de gemeente vooral invulling aan deze taak?

- In het college als bewaker van het goede besluitvormingsproces
- In de raad als ondersteuner en tipgever voor het participatieproces
- In het ambtelijk apparaat als stimulator voor integraal werken en goede betrokkenheid van burgers bij beleid
- In de samenleving als regisseur voor verantwoordelijk burgerschap
- In het algemeen als degene die vertrouwen uitstraalt in de kracht van de samenleving

Gemeenteraad

16. Welke rol(len) speelt de gemeenteraad met betrekking tot burgerparticipatie in de gemeente?

De gemeenteraad:

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Stelt de kaders voor burgerparticipatie
- Neemt het initiatief tot burgerparticipatieprojecten
- Is betrokken en zichtbaar voor de deelnemers aan burgerparticipatieprojecten
- Bewaakt de kwaliteit van een burgerparticipatieproject
- Controleert burgerparticipatietrajecten achteraf
- Anders, namelijk ...

Ambtelijk apparaat

17. Heeft de gemeente ambtenaren die specifiek belast zijn met burgerparticipatie?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 18)

b. Bij welke afdeling(en) zijn deze ambtenaren werkzaam?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Communicatie
- Dienstverlening
- Griffie
- Leefomgeving
- Sociale Zaken
- Wijkgericht werken
- Anders, namelijk ...

18. Welke mogelijkheden biedt de gemeente aan ambtenaren om hun werk op het gebied van burgerparticipatie te verdiepen?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Er worden geen mogelijkheden geboden
- Een specifiek budget voor burgerparticipatie
- Er wordt extra tijd voor gereserveerd
- Eigen beslissingsbevoegdheid over burgerparticipatie
- Het aanschaffen van literatuur en vakbladen over burgerparticipatie
- Het bijwonen van congressen en seminars over burgerparticipatie
- Het volgen van cursussen en trainingen
- Anders, namelijk ...

19. Voert uw gemeente een HRM beleid (personeelsbeleid) waarin kennis over en ervaring met burgerparticipatie gewaardeerd wordt?

- Ja
- Nee

Externe bureaus

20. Heeft de gemeente in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) gebruik gemaakt van externe bureaus voor advies en/of uitvoering van burgerparticipatieprojecten?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 21)

b. Met welk doel werden deze externe bureaus ingeschakeld?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Adviseren over aanpak van burgerparticipatie(project)
- Tevredenheid over en effectiviteit van burgerparticipatie onderzoeken
- Training en coaching van betrokkenen bij burgerparticipatie(project)
- Uitvoeren van een burgerparticipatieproject
- Anders, namelijk ...

METHODEN

21. Er bestaat een groot aantal methoden van burgerparticipatie waaraan in beginsel *alle* burgers kunnen meedoen. Voorbeelden van dergelijke methoden zijn een enquête (schriftelijk en/of digitaal), (thema)bijeenkomsten, schouw, internetforum, stads-, dorps- of wijkgesprekken, inspraakavonden en een interactieve website. Welke van deze of nog andere methoden zijn in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) in de gemeente voor burgerparticipatie gebruikt?

- Er zijn in deze periode geen methoden voor burgerparticipatie gebruikt
- De volgende methoden zijn gebruikt/worden nog gebruikt: ...

22. Er bestaan diverse methoden van burgerparticipatie waaraan een *geselecteerd deel* van de burgers. Voorbeelden van dergelijke methoden zijn een enquête (schriftelijk en/of digitaal), burgerjury, burgerpanel en internetpanel. Welke van deze of nog andere methoden zijn in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) in de gemeente voor burgerparticipatie gebruikt?

- Er zijn in deze periode geen methoden voor burgerparticipatie gebruikt
- De volgende methoden zijn gebruikt/worden nog gebruikt: ...

23. Op welke manier(en) worden inwoners op de hoogte gesteld van participatiemogelijkheden in de gemeente?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Aankondiging op de gemeentelijke website(s)
- Aankondiging in regionale kranten/huis-aan-huis bladen
- Aankondiging op de regionale tv- en/of radiozenders
- Persoonlijke brief van de gemeente
- Sociale media
- Uitdelen van brochures/flyers
- Anders, namelijk ...

24. Welke methode(n) heeft de gemeente in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) gehanteerd om burgers invloed te geven op de gemeentelijke begroting of bezuinigingen?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Er is geen methode gebruikt op dit gebied
- Burgers werden uitgenodigd om in een werkgroep bezuinigingsvoorstellen te ontwikkelen
- Een enquête onder de inwoners van de gemeente
- Een interactieve website waar burgers zelf bezuinigingsvoorstellen kunnen indienen
- Een website waar burgers mee kunnen denken over de begroting en bezuinigingen
- Het organiseren van bijeenkomsten, discussieavonden en stadsgesprekken
- Anders, namelijk ...

25. Op welke manier wil de gemeente nu of in de toekomst burgerparticipatie organiseren bij de drie decentralisaties van Jeugdzorg, AWBZ en Participatiewet?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Er zijn geen concrete plannen om burgerparticipatie te organiseren bij de decentralisaties
- Via de cliëntenraad Sociale Zaken/Wet Werk en Bijstand
- Via de WMO adviesraad
- Burgers laten participeren via een nieuw op te richten adviesraad
- Een enquête houden onder de inwoners van de gemeente
- Anders, namelijk ...

26. Tot welk niveau van invloed hebben burgers in de afgelopen twee jaar (november 2011 – november 2013) kunnen participeren in beleidsprocessen?

- Informeren: de gemeente stelt burgers op de hoogte van plannen
- Raadplegen: de gemeente vraagt om de mening van burgers, maar is niet verplicht om de ideeën over te nemen of de plannen aan te passen
- Adviseren: de inbreng van burgers speelt een volwaardige rol bij de ontwikkeling van beleid (er moeten goede argumenten zijn om de adviezen niet op te volgen)
- Coproduceren: de gemeente en burgers (externe partijen) werken op basis van gelijkwaardigheid samen aan beleid
- Meebeslissen: het gemeentebestuur laat het maken van beleid binnen de gestelde kaders helemaal over aan burgers

EVALUATIE

27. Worden burgerparticipatieprojecten in de gemeente geëvalueerd?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 28)

b. Op welke manier worden burgerparticipatieprojecten geëvalueerd?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Enquête onder de participanten van burgerparticipatieprojecten
- Evaluatiegesprek met de kernspelers van burgerparticipatieprojecten
- Intervisie binnen de organisatie of in uitwisseling met andere organisaties
- De gemeente doet zelf structureel onderzoek naar de tevredenheid over en effectiviteit van burgerparticipatieprojecten
- Evaluatief onderzoek door een extern bureau
- Anders, namelijk ...

28. Wat zijn de drie meest positieve punten van het participatiebeleid in de gemeente?

29. Wat zijn de drie belangrijkste verbeterpunten voor het participatiebeleid in de gemeente?

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN 2014

30. Voelt het gemeentebestuur zich verantwoordelijk voor de opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen?

- Ja
- Nee

31. Wat doet het gemeentebestuur om het opkomstpercentage bij de gemeenteraadsverkiezingen te verhogen?

Het gemeentebestuur:

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Zet een digitaal hulpmiddel in om burgers te helpen bij hun stemkeuze (voorbeeld: StemWijzer)
- Voert een reclamecampagne om de gemeenteraadsverkiezingen onder de aandacht te brengen bij haar burgers
- Organiseert debatten tussen de deelnemende partijen
- Organiseert een informatiemarkt waarop de politieke partijen zich presenteren
- Geeft ruimte aan politieke partijen op de gemeentelijke website en/of de gemeentepagina's in de lokale huis-aan-huisbladen
- Anders, namelijk ...

32. Voelt het gemeentebestuur zich verantwoordelijk voor de werving van nieuwe raadsleden?

- Ja
- Nee

33. Wat doet het gemeentebestuur om nieuwe raadsleden te werven?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Burgers kunnen een cursus volgen over de lokale politiek om politiek actief te worden
- Er worden voor burgers informatiebijeenkomsten georganiseerd over het raadswerk
- Er wordt een reclamecampagne gevoerd om de interesse voor het raadslidmaatschap aan te moedigen
- Anders, namelijk ...

AFSLUITEND

34. Wat is uw naam?

35. Wat is uw functie binnen de gemeente?

36. Wat is uw telefoonnummer?

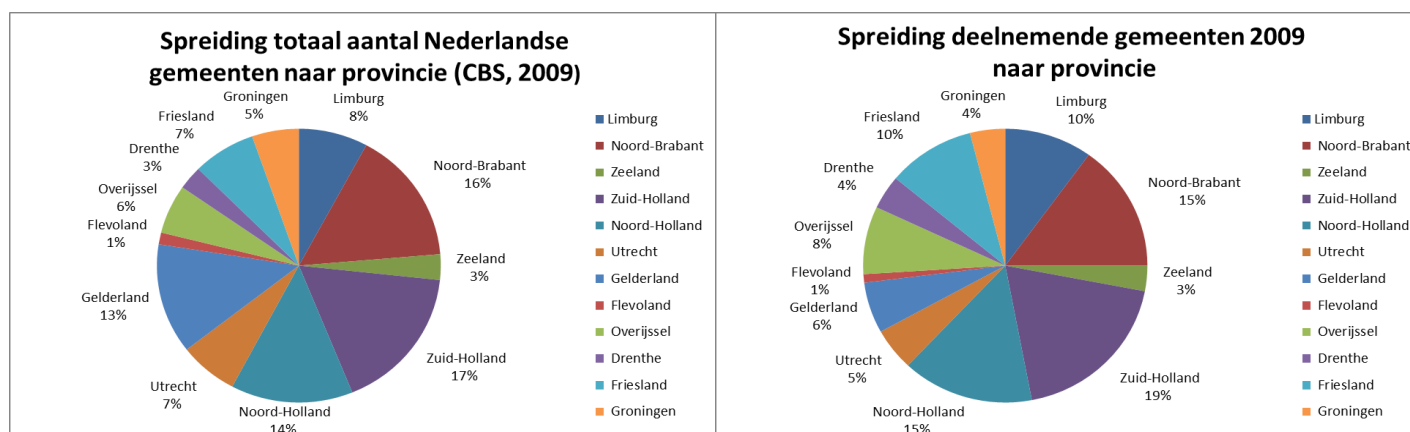
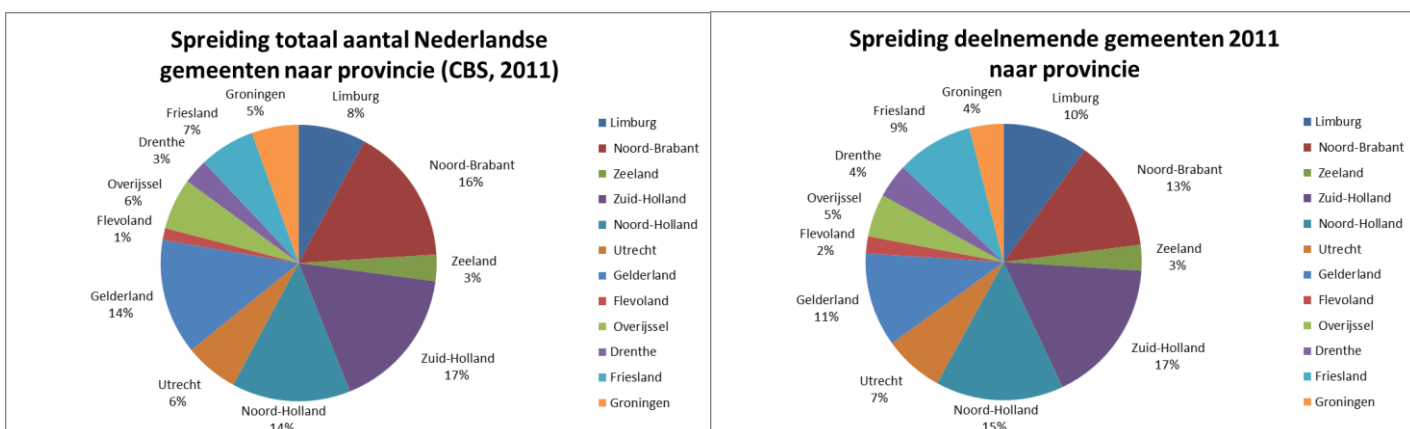
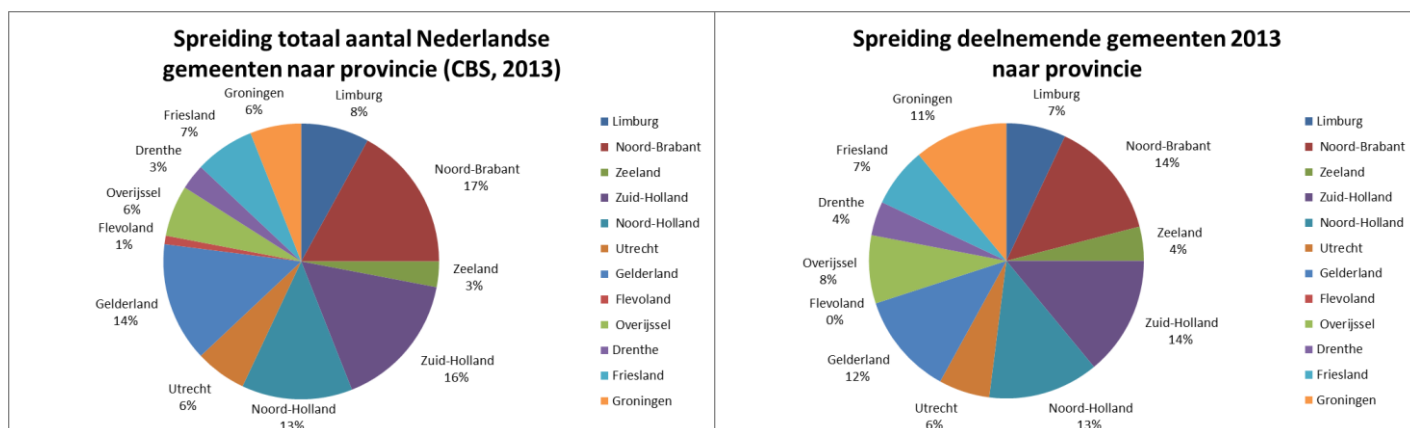
37. Wat is uw e-mailadres?

38. Eventuele suggesties of vragen met betrekking tot de enquête kunt u hieronder aangeven.

Bijlage 2: Lijst van geënuquëeerde gemeenten MB2013

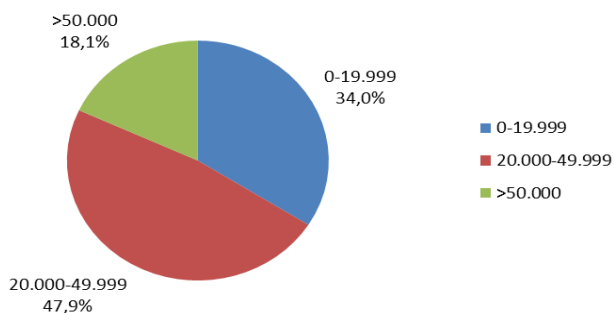
Aalsmeer	Hellendoorn	Opmeer
Almelo	Hellevoetsluis	Opsterland
Amstelveen	Heumen	Oss
Amsterdam	Hoogeveen	Ouder-Amstel
Amsterdam-Noord	Hoogezand-Sappemeer	Overbetuwe
Appingedam	Horst aan de Maas	Raalte
Arnhem	Houten	Reusel-De Mierden
Assen	Kampen	Ridderkerk
Bedum	Kapelle	Rucphen
Beek	Katwijk	Schiedam
Beemster	Korendijk	Sint-Oedenrode
Bergen (Noord-Holland)	Landgraaf	Soest
Berkelland	Leek	Someren
Brielle	Lemsterland	Spijkenisse
Coevorden	Lingewaal	Stadskanaal
Dantumadiel	Littenseradiel	Súdwest-Fryslân
Delft	Lochem	Ten Boer
Drunten	Loon op Zand	Tholen
Echt-Susteren	Loppersum	Utrechtse Heuvelrug
Ede	Losser	Veghel
Eemnes	Medemblik	Vlaardingen
Emmen	Meerssen	Vlissingen
Enschede	Menterwolde	Weststellingwerf
Etten-Leur	Midden-Delfland	Wierden
Gaasterlân-Sleat	Moerdijk	Wijchen
Geldermalsen	Naarden	Winsum
Gennep	Nederlek	Winterswijk
Goes	Nederweert	Woudenberg
Groningen	Nieuwegein	Woudrichem
Grootegast	Nieuwkoop	Zandvoort
Halderberge	Oirschot	Zoeterwoude
Hardenberg	Oisterwijk	
Heemskerk	Oost Gelre	

Bijlage 3: Spreiding Nederlandse gemeenten naar provincie (MB2013, MB2011, MB2009)

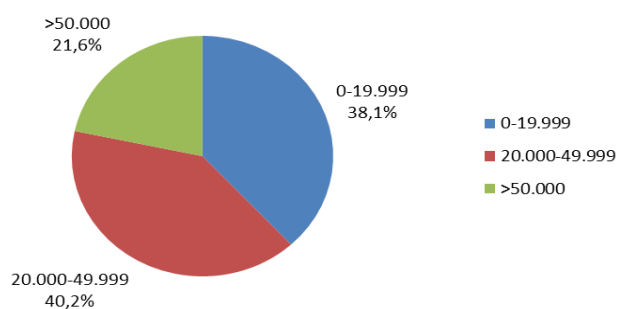

Bijlage 4: Spreiding Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal (MB2013, MB2011, MB2009)

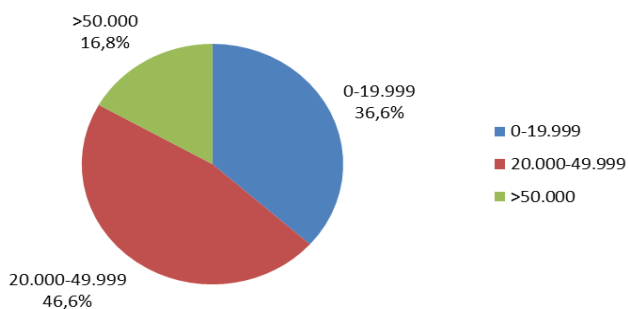
Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal (CBS, 2013)

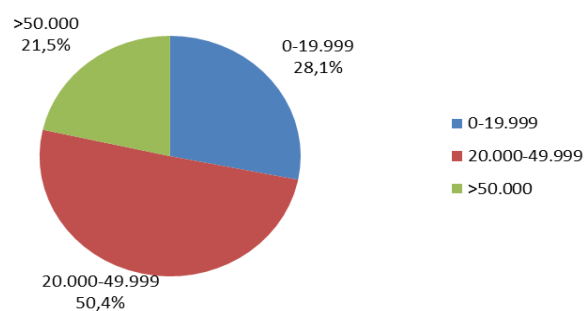
Spreiding deelnemende gemeenten 2013 naar inwoneraantal

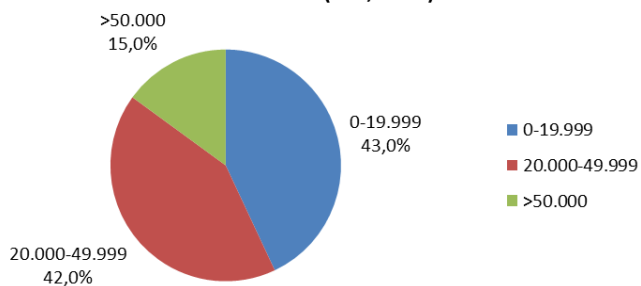
Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal (CBS, 2011)

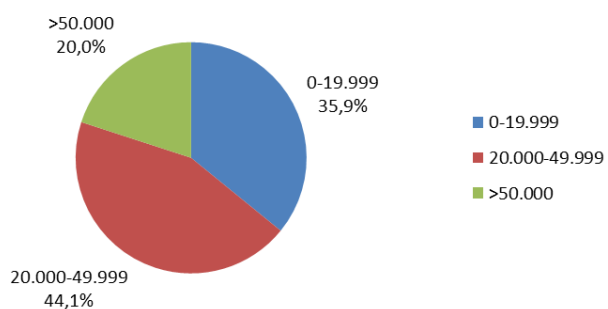
Spreiding deelnemende gemeenten 2011 naar inwoneraantal

Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar inwoneraantal (CBS, 2009)

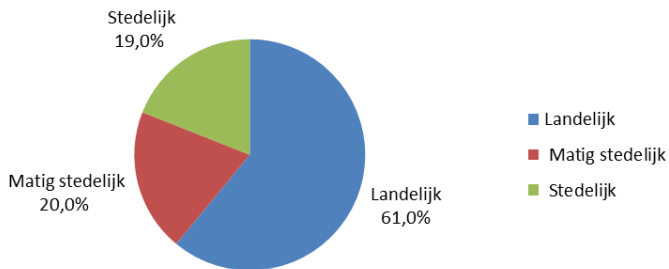

Spreiding deelnemende gemeenten 2009 naar inwoneraantal

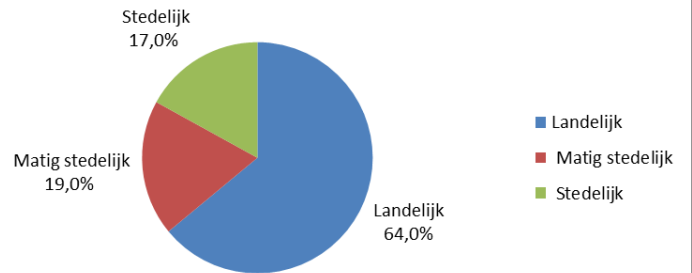

Bijlage 5: Spreiding Nederlandse gemeenten naar stedelijkheid (MB2013, MB2011, MB2009)

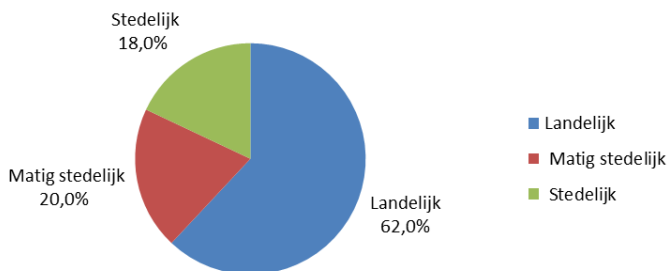
Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar stedelijkheid (CBS, 2013)

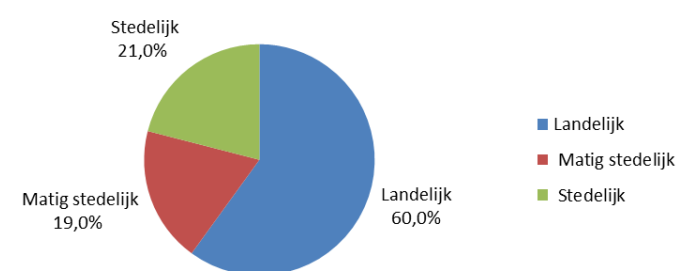
Spreiding deelnemende gemeenten 2013 naar stedelijkheid

Spreiding totaal aantal Nederlandse gemeenten naar stedelijkheid (CBS, 2011)

Spreiding deelnemende gemeenten 2011 naar stedelijkheid

Spreiding deelnemende gemeenten 2009 naar stedelijkheid

